

ROMslig arbeid!

En kvalitativ studie om frivillig arbeid rettet mot tilreisende rom i Norge.

Illustrasjon: Ole Johnny Hansen. Gjengitt med tillatelse
Høgskolen i Buskerud og Vestfold, Fakultet for helsevitenskap

Master i helsefremmende arbeid

Anette Ulvi

2/2015

Antall ord: 16500

Forord

Først og fremst må jeg få takke min fantastiske veileder, Hege. Det har vært utrolig motiverende å samarbeide med deg. Takk for at du løfter, inspirerer, begeistrer, og er tydelig og tålmodig.

Jeg er dypt takknemlig og ydmyk for de deltakerne som med raushet har delt sitt store hjerte, sin tid, sine historier og engasjement med meg.

Jeg vil også få takke mine foreldre, min beste venn Fredrik, Ole og Bjørn-Erik, for støtte, hjelp og ikke minst troen på at jeg skulle komme i mål. Det er ikke til enhver tid jeg har hatt den troen selv.

Anita og Anna, dere har vært til stor inspirasjon og hjelp.

Takk for at dere har tålt meg under eksamener, innleveringer og nå til sist den endelige finalen av en oppgave.

Jeg håper jeg har blitt et klokere menneske.

«DE GODE GJERNINGER REDDER VERDEN»

Bjørnstjerne Bjørnson

Summary

Volunteerism is well integrated in the Norwegian social structure, and Norwegians are one of the worlds' most volunteering populations. About half the population is engaged in one or more types of volunteer work.

The current study investigated how unorganized volunteer work may be health promoting for those who contribute.

The goal of the thesis was to explore the volunteers' experiences and reflections with their efforts and thus get as close as possible to volunteerism as a phenomenon.

The goals of the thesis were explored using qualitative method anchored in phenomenological and hermeneutic approaches.

Data from five interviews with volunteer workers were analyzed and discussed in light of health promotion theory. Antonovsky's Sense of Coherence (SOC) is a central perspective in the thesis.

Significant actions, or just being meaningful to others, give a sense of meaning to the volunteers and is therefore viewed as a health promoting resource.

Some volunteers have bonded tightly to those they help. The volunteers regulate their efforts according to their own capacity and needs. By doing so, they master the latitude of their efforts. This can serve as a health promoting resource.

The fact that the volunteers are not a part of an organization may contribute to experiences of freedom and having control of their own efforts. Accordingly, not being organized may in itself be health promoting for the volunteers.

The findings indicate that values are of great importance to the volunteers and that these are underlying factors in their work. Freedom and self-determination may be maintaining factors in the volunteers' motivation for continuous engagement. The current topic seems to be unexplored territory and thus yields great potential for future research. Empowerment theories seem particularly relevant.

Sammendrag

Frivillighet er godt innarbeidet i den norske samfunnsstrukturen, og nordmenn er på verdenstoppen i å utøve frivillig arbeid. Halvparten av den norske befolkningen gjør en eller flere varianter av frivillig arbeid.

Denne studien har undersøkt hvordan uorganisert, frivillig arbeid kan være helsefremmende for den som gjør en innsats for tilreisende rom i Norge. Målet med oppgaven var å undersøke de frivilliges erfaringer, opplevelser og refleksjoner de har rundt innsatsen sin, og på den måten forsøke å komme så tett som mulig inn på fenomenet frivillighet.

Det ble benyttet en kvalitativ metode utfra en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming og tanke.

Datamateriale fra fem intervjuer av frivillige hjelpere ble analysert og diskutert opp mot helsefremmende teori. Aaron Antonovsky og teorien om *Opplevelse av Sammenheng* er en sentral bidragsyter til denne oppgaven.

Betydningsfulle handlinger, eller å være betydningsfull for andre, gir en mening for den frivillige og kan ses på som en helsefremmende ressurs.

Noen frivillige har opprettet nære bånd til de rom som de hjelper. De frivillige regulerer innsatsen sin etter kapasitet og behov. På den måten mestrer de omfanget av innsatsen sin. Det kan ses på som en helsefremmende egenskap.

Det at de frivillige ikke er bundet til en organisasjon kan bidra til en opplevelse av frihet og kontroll over egen innsats. I et slikt perspektiv kan det at de *ikke* er organiserte være helsefremmende elementer for den frivillige.

Funnene viser at verdier har stor betydning for disse frivillige og at dette er motiver som ligger til grunn for arbeidet. Frihet og selvbestemmelse kan bidra til at lysten til å gjøre en frivillig innsats vedvarer. Dette temaet ser ut til å være et utforsket landskap og har derfor mange muligheter for videre forskning. Empowerment teorier kan være særlig aktuelt.

Innhold

Innledning	8
Formålet med oppgaven og valg av tema.....	8
Bakgrunn for problemstilling	8
Begrepsavklaring	9
Rom	9
Arbeid (eller innsats?)	9
Avgrensing.....	10
Oppgavens oppbygning.....	10
Presentasjon av litteratur og teori.....	11
Helse.....	11
Relevansen for helsefremmende arbeid.....	11
Helse.....	12
Salutogenese og opplevelse av sammenheng.	12
Det salutogene spørsmål	12
Opplevelse av sammenheng	13
Begripelig	13
Meningsfull.....	13
Håndterbar	13
Mestring	13
Frivillig arbeid.....	13
Personlige egenskaper hos ildsjeler.....	15
Frivillig arbeid i Norge	15
Motiver for frivillig arbeid	15
Funksjonsteori og motiver	16
Livsløp.....	17
Tidlig i livet:	17
Midtveis i livet:.....	17
Senere i livet:.....	17
Verdier.....	18
Nærhetsetikk.....	18
Retorikk, menneskeverd og umenneskeliggjøring.....	19
Bakgrunn for arbeidsinnvandring	20
Myter og stereotyper	20

Litteratursøk.....	21
Metodedel.....	23
Forforståelse	23
Fenomenologisk og hermeneutisk forankring	24
Fenomenologi	24
Hermeneutikk.....	24
Forskningsmetode.....	26
Rekruttering av deltakere	26
Kriterier for deltakelse	27
Demografi.....	27
Temaguide og individuelle intervju.....	28
Transkribering	28
Forskerlogg.....	29
Forskningsetikk	29
Informert samtykke.....	29
Konfidensialitet.....	30
Analysen	30
Koding	31
Kategorier.....	32
Meningsbærende enheter.....	32
Tekstreduksjon og videreutvikling av kategorier	33
Presentasjon av funn og analytisk sammenfatning	35
Helhetsinntrykk.....	35
Frivillige med erfaring	35
Konkrete oppgaver.....	35
Motiv	36
Gir mening (i livet).....	36
Verdidrevne handlinger	37
Barndomsopplevelser	37
Urettferdighet	38
Samvittighet	38
Relasjoner.....	39
Tilknytning og vennskap.....	39
Deltakernes syn på egen, frivillige innsats	39

Balansere glede og belastning	40
Autonomi	40
Egenomsorg	40
Romfri helg	40
Finne en balanse	41
Organisering	41
Litt gruppe, lite nettverk, bidragsytere	41
Frihet	42
Kommunikasjon og samhandling	43
Å være frivillig på flere arenaer	43
Om myter og fordommer	44
Diskusjonsdel	45
Problemstilling	45
Forskningsspørsmål 1: Hvilken betydning har frivillig arbeid for hjelperen selv?	45
Forskningsspørsmål 2: Hvordan håndterer hjelperen sin frivillige innsats?	47
Relasjoner	47
Forskningsspørsmål 3: Hvordan bevares lysten til frivillig innsats?	50
Frihet og nettverk	50
Metodekritikk	53
Oppsummering	54
Litteratur	56
Vedlegg 1	60
Vedlegg 2	62
Vedlegg 3	63
Vedlegg 4	64
Bakgrunn og formål	64
Hva innebærer deltakelse i studien?	64

Innledning

Formålet med oppgaven og valg av tema.

Nordmenn er på verdenstoppen i utøvelsen av frivillig arbeid og halvparten av den norske befolkningen gjør en frivillig innsats. Det er forsket mye på frivillig arbeid. Fenomenet er ikke nytt og utgjør en viktig del av samfunnslivet (St.meld.nr.39, 2006-2007). Denne oppgaven har som mål å se på hjelpernes egne opplevelser og forståelse rundt den frivillige innsats de gjør for tilreisende rom i Norge. Jeg har valgt å gjøre en kvalitativ studie. Frivillige hjelpere har blitt intervjuet og datamaterialet er blitt analysert og tolket, med bakgrunn i en fenomenologisk og hermeneutisk tanke og tilnærming.

Bakgrunn for problemstilling

Rom er en minoritetsgruppe med komplekse problemstillinger og helseutfordringer (Hammarberg, 2012a). Det er en gruppe mennesker som er utsatt for stigmatisering, marginalisering og overgrep (Jahn Otto Johansen, 2010) og samfunnsdebatten kan bære preg av å vedlikeholde dette. Nettdiskusjoner og personer i offentligheten kan gå langt i å karakterisere og generalisere rom (Engebrigtsen, 2012; Engebrigtsen, Fraenkel, & Pop, 2014b; Hammarberg, 2012a). Både frivillige humanitære organisasjoner og privatpersoner rundt om i Norge, engasjerer seg for å hjelpe rom under deres opphold i Norge (Engebrigtsen, Fraenkel, & Pop, 2014a).

Jeg var nysgjerrig på om dette er en merbelastning for hjelperne eller et motiv for å hjelpe. Roms behov for hjelp kan for meg synes umettelig, gitt den vanskelige situasjonen mange av dem som kommer til Norge er i (Engebrigtsen et al., 2014b; Hammarberg, 2012b; Jahn Otto Johansen, 2010). Forskning viser også at dersom belastningen blir for stor for hjelperen, reduseres eller avsluttes den frivillige innsatsen (Wilson, 2012). Å tilhøre en organisasjon som driver med frivillighet kan gi hjelperne en rekke positive insentiver, for eksempel sosial støtte, anerkjennelse, og velvære (Stukas, Hoyer, Nicholson, Brown, & Aisbett, 2014; Wilson, 2012). Jeg finner forskningen rundt frivillighet oftest relatert til organisasjoner. Kan det være slik at

personer som av ulike grunner ønsker å stå utenfor en organisasjon, men gjør en frivillig innsats, kan oppleve flere av de samme helsefremmende insentivene? På bakgrunn av alt dette utformet jeg følgende problemstilling:

Hvordan kan uorganisert, frivillig arbeid være helsefremmende for den som utøver det?

Dette er forskningsspørsmålene som søker å besvare problemstillingen:

- **Hvilken betydning har frivillig arbeid for hjelperen selv?**
- **Hvordan håndterer hjelperen sin frivillige innsats?**
- **Hvordan bevares lysten for frivillig innsats?**

Begrepsavklaring

Rom

Rom (flertall roma) er den offisielle, norske fellesbetegnelsen på den menneskegruppen vi tidligere kalte sigøynere. Enkelte deltakere bruker «romfolk», som er en mediaskapt betegnelse (Minken, 2013). Dette er ikke endret i sitater som benyttes i oppgaven. Sentrale forskere på området, og forfattere med god kjennskap til denne minoritetsgruppen, bruker fremdeles «sigøynere» uproblematisk når de omtaler rom. (Bielenberg, 2012; Engebrigtsen et al., 2014b; Jahn Otto Johansen, 2010). I denne oppgaven tillater jeg meg å følge deres eksempel og det veksles mellom å benytte «rom» og «sigøynere».

Arbeid (eller innsats?)

Arbeid defineres som det å bruke kropps- eller åndskraft og eventuelle tekniske hjelpemidler med tanke på et visst (nyttig) mål eller resultat. Innsats ses i denne sammenheng som noe tilsvarende; en viktig medvirkning og eller et krafttak, for eksempel «å gjøre en helhjertet innsats» (Bokmålsordboka.no).

I antikken var det en tydelig avstand mellom håndens og åndens arbeid. Manuelt arbeid ble ikke verdsatt og Aristoteles mente at fritid (skhole) var en betingelse for å filosofere (Andresen, 2014). Etter hvert, og særlig etter 1800-tallet, har arbeid blitt sett på som «kilden til menneskets rikdom». Arbeid har etter dette blitt knyttet til økonomi (kapitalisme), selvrealisering, og utbytte (Andresen, 2014). Videre i oppgaven skiller

ikke arbeid og innsats. I bruken av begrepene vektlegges aktivitetene de frivillige gjør, enten det har en kroppslig, åndelig eller helhjertet karakter.

Avgrensing

I denne oppgaven har jeg valgt å se på frivillige som ikke er formelt organisert. De vier deler av (fri)tiden sin mot tilreisende rom og utfører en humanitær og/eller praktisk hjelp og bistand for tilreisende rom i Norge.

Oppgavens oppbygning

Denne oppgaven er delt inn i følgende hoveddeler; en innledning, presentasjon av litteratur og teori, en metodedel, presentasjon av funn med analytisk tekst og til sist diskusjon av funn, analyse og oppsummering av dette.

Presentasjon av litteratur og teori

I denne delen av oppgaven presenteres både helsefremmende teori og annen litteratur som kan bidra til å belyse problemstilling og forskningsspørsmål. Litteraturen bidrar også til å vise et bilde av konteksten de frivillige som hjelper tilreisende rom kan stå i.

Helse

Helsefremmende arbeid bygger på innsikt og erfaringer fra mange områder og disipliner, og kan gi ulik mening for folk i forskjellige settinger.

Følgende definisjon på helsefremmende arbeid (HP) er hentet fra Ottawa charteret:

”the process of enabling people to increase control over, and improve, their health” (WHO, 1986).

HP betyr at helsefremming skjer utover bare helsesektoren, at man ser for seg helsefremmende arbeid som en sosial modell og at flere fag fungerer som støttedisipliner (Bunton & Macdonald, 2002; Green & Tones, 2010). Det forutsettes med andre ord et helhetlig syn på helse. Frivillig arbeid kan ses på som en folkehelseressurs (St.meld.nr.39, 2006-2007) og er derfor et relevant tema for denne oppgaven.

Relevansen for helsefremmende arbeid

Det er store forskjeller i helsestatusen i Europa; mellom land, innenfor de ulike landa, mellom sosiale klasser, yrker, kjønn og etniske grupper (WHO, 1996).

Sosial rettferdighet, frivillighet og autonomi er sentrale begreper og verdier som HP bygges på (Green & Tones, 2010) og har betydning for helse. Å jobbe for aktiviteter som fremmer helse og som baseres på solidaritet og menneskerettigheter er en av Verdens helseorganisasjons strategier (WHO, 2005). Frivillig, humanitært arbeid kan dermed ses på som en verdi, for både mennesker og samfunn. Derfor er denne studien relevant for helsefremmende arbeid.

Helse

Helse er et begrep som rommer mye og har ulike dimensjoner ved seg. Verdens helseorganisasjon har en definisjon på helse som ”fullstendig fysisk, mental og sosial velbefinnende og ikke bare fravær av sykdom” (WHO, 1948). Denne definisjonen har av mange blitt sett på som urealistisk, nærmest dikotomt, hvor man enten er syk eller ikke (Green & Tones, 2010).

Aaron Antonovsky gir et positivt og utvidet bidrag til forståelsen av helsebegrepet. Med Antonovskys salutogene perspektiv (2000) identifiseres elementer som kan bidra til å fremme menneskers helse. Det motsatte vil være et patogent perspektiv hvor helse i stor grad dreier seg om forebygging og behandling av sykdom. Helse kan derfor forstås som en ressurs i tilværelsen. Helsefremmende arbeid bør ses i lys av at helse ikke er et mål i seg selv, men altså har en positiv dimensjon, i kraft av å være en ressurs i hverdagen. Hvilke beveggrunner, opplevelser og erfaringer som rører seg hos uorganiserte frivillige er derfor relevant utfra en slik helseforståelse.

Salutogenese og opplevelse av sammenheng.

En salutogen orientering handler om hva som er kilder til helse. Begrepet stammer fra latin; saluto som betyr helse og genesis som betyr opprinnelse (Lønne, 2014).

Det salutogene spørsmål

Bakgrunnen for denne teorien, det salutogene spørsmål, er hvorfor noen mennesker kan oppleve en bedre helse til tross for belastninger som kriser og motstand, enn andre mennesker. Antonovsky mener at svaret på dette spørsmålet er opplevelse av sammenheng (OAS).

Antonovsky definerer opplevelse av sammenheng på følgende måte:

Opplevelsen av sammenheng er en global innstilling, der uttrykker den utstrækning, i hvilken man har en gjennomgående, blivende, men også dynamisk følelse af tillid til, at (1) de stimuli der kommer fra ens indre og ytre miljø, er strukturerende, forudsigelige; (2) der står tilstrækkeligeressourcer til rådighed for en til at klare de krav, disse stimuli stiller; og (3) disse krav er værd at engagere sig i (Antonovsky, 2000 s. 37).

Opplevelse av sammenheng

Teorien om opplevelse av sammenheng (OAS) består av tre elementer som er i et gjensidig samspill og sammenvevd i hverandre. Disse elementene eller erfaringene, kaller Antonovsky (2000) for begripelighet, håndterbarhet og meningsfullhet.

Begripelig

Begripelighet refererer til om man tenker at en situasjon, selv om den er utfordrende, kan la seg forklare. Mennesker som møter stimuli (for eksempel stress) med en holdning om at det kan settes inn i en forutsigbar sammenheng, bidrar til å gjøre situasjonen forståelig.

Meningsfull

Meningsfullhet dreier seg om hvorvidt man anser en situasjon verdt å engasjere seg i. Utfordrende situasjoner i livet vil man forsøke å finne en mening med, og tilstrebe mestring på måter man anser for verdige.

Håndterbar

Håndterbarhet handler om bruk av de ressurser man har til rådighet i møte med ulike krav og stimuli i hverdagen (Antonovsky, 2000).

Mestring

Antonovsky (2000) hevder at vi blir utsatt for stressfaktorer hele tiden. Disse stressfaktorene fører til en spenningstilstand som man blir nødt til å håndtere på en eller annen måte. Antonovsky mener at det er *hvordan* stresset håndteres, altså mestringen, som avgjør om utfallet blir patologisk, nøytralt eller helsefremmende. Opplevelse av sammenheng er dermed svaret på god, forbedret eller økt helse (Antonovsky, 2000).

Antonovsky (2000) er også opptatt av hvordan livsfaser har en innflytelse på utviklingen av OAS. Han hevder at både barn- og ungdomstiden påvirker OAS, men det er først i voksen alder erfaringene virkelig gir utslag den ene eller andre veien. I denne fasen i livet skjer en forpliktelse over tid, til for eksempel andre mennesker, sosiale roller og arbeid. Denne teorien, *Salutogenese*, kan derfor bidra til å belyse det helsefremmende aspektet for uorganiserte frivillige, som gjør en innsats for tilreisende rom.

Frivillig arbeid

I Norge utføres det en betydelig frivillig innsats og arbeid. Halvparten av befolkningen er knyttet til ulike varianter av frivillig virksomhet (www.frivillighetnorge.no).

Frivillighet Norge opererer med følgende definisjon hvor frivillighet knyttes opp til en organisasjon:

«Frivillighet Norge definerer frivillig virke som virksomhet, som for det vesentligste er basert på frivillige gaver/innsamlede midler og/eller frivillig tidsbruk, og som har et ikke-kommersielt formål» (www.frivillighetnorge.no).

Dersom «virksomhet» i denne definisjonen også kan forstås som «handlinger», aktivitetene er ulønnede og baseres på frivillig tidsbruk, er det etablert elementer som nærmer seg en definisjon denne studien kan leve med.

En definisjon som omfavner både formelt (organisert) og uformelt (uorganisert) frivillig arbeid er FNs håndbok for nasjonalregnskapene. Den er som følger: «work without monetary pay or legal obligation provided for persons living outside the volunteer`s own household. (FN, 2003, 51) i (Wollebæk & Sivesind, 2010). Denne definisjonen omfavner, som Wollebæk og Sivesind (2010) peker på, en nyere form for frivillighet, såkalt virtuell frivillighet.

Frivillighet Norge presiserer at de ekskluderer der hvor man som pårørende er rekruttert for å hjelpe nære slektninger, for eksempel i kommunal pleie og omsorgssektor. I FNs definisjon gjelder ikke personer som inngår i husholdningen. Det kan være problematisk i denne oppgaven av to grunner. Flere av deltakerne ser ikke på det de gjør som et arbeid. Selv omtaler de det de gjør som å være medmenneske eller å være venn. Det andre poenget gjelder de deltakerne som åpner hjemmet sitt for rom. De deler husholdning i perioder.

Innsatsen de frivillige hjelperne gjør, kan heller ikke nødvendigvis karakteriseres som en yndlingsbekjeftigelse man driver med i fritiden. Hobby vil for eksempel ikke være et dekkende begrep for frivillig, uorganisert arbeid. Frivillig arbeid må i denne studien forstås som en innsats eller en tjeneste som utføres uten noen forventninger om å få en gjenytelse i retur. Deltakerne i denne studien bruker noe av fritiden sin til å hjelpe andre mennesker som de anser å være i nød. Slike frivillige hjelpere blir også kalt «samaritanere», som referer til et engasjement for tilreisende EØS-borgere som tigger i Norge (Engebrigtsen et al., 2014b).

Jeg finner definisjonen til FN, selv om den nok kan anses som en bred definisjon, den mest passende for denne oppgaven. Årsakene til det, er at deltakerne som deler bolig

med sigøynere kanskje ikke er det mest typiske for frivillige, og det skjer i en tidsbegrenset periode.

Personlige egenskaper hos ildsjeler

Rapport gjennomført av Vestby, Gundersen, and Skogheim (2014), som er basert på både surveyundersøkelse og intervjuer, identifiserer ulike personlige egenskaper knyttet til ildsjeler. Egenskapene som fremheves som spesielt viktige er tålmodighet, evne til sosial samhandling, saksengasjement, mot og evne til å ta sjanser og takle skepsis. De påpeker at ildsjelrollen derfor er en sammensatt rolle.

Vestby et al (2014) mener at det som kanskje skiller ildsjeler og den generelle frivillige, er at ildsjeler gjerne kjennetegnes ved at de har, eller tar en naturlig lederrolle. Ildsjeler ses i denne sammenheng også å være en person som setter sitt preg på lokalsamfunnet med den hensikt å gi noe som kommer fellesskapet eller lokalsamfunnet til nytte. Forfatterne av rapporten referert til ovenfor, hevder derfor at «ikke alle frivillige får merkelappen ildsjel, men blant frivillige finnes det mange ildsjeler, enten i organiserte eller mer uorganiserte former» (Vestby et al., 2014 s.40).

Frivillig arbeid i Norge

Vi har hatt lange tradisjoner for frivillig arbeid i Norge, særlig fra midten av 1800- tallet og fram til i dag (Wollebæk & Sivesind, 2010). Medlemsbaserte organisasjoner med bred tilslutning basert på en demokratisk oppbygning og hierarkisk organisering, har i stor grad kjennetegnet frivillig sektor, også kalt den sivile sektor eller den tredje sektor. Små og store organisasjoner har mobilisert medlemmer til å gjøre en innsats og aktivitetene har vært og er fremdeles stabilt høye (Wollebæk & Sivesind, 2010).

Wollebæk og Sivesind (2010) konkluderer i en rapport at sivilsamfunnet kan være i ferd med å gå inn i en ny æra. Frivillig sektor kan se ut til å ha nådd et metningspunkt og derfor i ferd med å ta en annen kurs. Den nye trenden peker i retning av mer individrettede aktiviteter, færre møtedeltakere, fler passive medlemmer, frivillighet på sosiale medier(underskriftsaksjoner). Å gi pengegaver verdsettes på lik linje med å gi bort tid, mener Wollebæk og Sivesind (2010).

Motiver for frivillig arbeid

Mennesker kan ha uselviske (other-oriented) og selviske (self-oriented) begrunnelser for å gjøre et frivillig, sosialt arbeid (Lorentzen & Rogstad, 1994; Stukas et al., 2014).

I en eldre rapport, skrevet av Lorentzen og Rogstad (1994) fant de at uselviske begrunnelser er mer motiverende enn selviske.

Funksjonsteori og motiver

Begrunnelser for frivillig arbeid kan forstås gjennom ulike funksjoner. Denne teorien har som utgangspunkt at forskjellige mennesker gjør det samme frivillige arbeidet, men av ulike grunner. Den fremholder også at frivillighet kan dekke flere motiver for den samme personen på ulike tidspunkt (Celeste Dávila & Díaz-Morales, 2009). Stukas, (2014) måler i en Australsk undersøkelse grunner for frivillig arbeid utfra seks funksjoner basert på denne teorien beskrevet innledningsvis.

Verdimessige funksjoner dreier seg om å uttrykke humanitære verdier gjennom handlinger. En forståelsesorientert funksjon betyr at den frivillige ønsker å lære mer om verden, andre mennesker eller egne ferdigheter. Ved den forbedringsrettede funksjonen søker den frivillige å være nyttig og å ha det godt med seg selv. Når frivillige søker å distansere seg fra egne problemer eller redusere skyldfølelse for å være mer heldig stilt, kalles dette en beskyttelsesfunksjon. Det finnes også en sosial funksjon hvor den frivillige ønsker å styrke relasjonen til egne venner og familie som også arbeider som frivillig. Til sist nevnes karrierefunksjonen, hvor den frivillige ser på arbeidet som en mulighet til å oppnå fordeler eller muligheter i det lønnede arbeidslivet (Stukas et al., 2014).

Stukas (2014) finner i undersøkelsen sin at personer med selviske begrunnelser for å gjøre frivillig arbeid utfra funksjoner som karrieremuligheter eller å beskytte seg fra egne problemer, rapporterte en lavere følelse av velvære. De som derimot ønsket å forsterke forhold til nære andre, lære om verden, lære om andre mennesker og egne styrker, altså de uselviske begrunnelsene, viste en tendens til å rapportere høyere opplevelse av velvære.

En spansk studie, som undersøkte motiver for frivillig arbeid i henhold til alder, finner at eldre mennesker har verdimessige begrunnelser for å gjøre et frivillig arbeid. Verdimotiver spilte en viktig rolle for alle aldersgrupper, men fra trettiseks år og oppover, fikk verdier en mer og større betydning. Etter hvert som folk blir eldre, blir de mer selektive med hensyn til investeringer i aktiviteter og relasjoner (Celeste Dávila & Díaz-Morales, 2009).

Livsløp

I henhold til teorier om livsløp viser det seg at ulike stadier i livet er avgjørende for om, og i hvilken grad, man blir en frivillig og gjør en frivillig innsats (Wilson, 2012).

Tidlig i livet:

Familie og oppvekstforhold har betydning for om man går inn i frivillig arbeid senere i livet. Foreldre er ofte rollemodeller. De som ble frivillige senere i livet kan huske hjemmeforholdene som stabile, kjærlighetsfulle, varme og med en opplevelse av å bli sett og forstått. (Brown & Lichter, 2006). Likevel kan ustabilitet i familien, foreldres manglende interesse for barna sine, og svak tilknytning mellom foreldre og barn også bidra til deltagelse som frivillig. Derimot vil det være mindre sannsynlig at barn som vokser opp i fattigdom, gjør frivillig arbeid senere i livet (Brown & Lichter, 2006). Det kan henge sammen med reduserte livsmuligheter, for eksempel økt fare for å droppe ut av skolen som fører til manglende utdanning (Wilson, 2012).

Midtveis i livet:

Som etablerte voksenpersoner blir frivillig innsats en mer stabil affære ettersom man blir gift, får barn og fast arbeid. I kraft av en rolle som foreldre, arbeidstaker eller partner, faller det seg mer naturlig å investere mer tid i for eksempel lokalsamfunn (Flanagan & Levine, 2010) Imidlertid påpeker Wilson (2012), at det er store variasjoner gjennom hele livet, og at deltakelsen ser ut til å toppe seg midtveis i livet.

Senere i livet:

Innenfor positiv psykologi er det stor enighet om at frivillig arbeid utgjør en gunstig betydning for eldre. Det betyr likevel ikke at eldre som går av med pensjon strømmer til frivillig arbeid (Wilson, 2012). Funn fra en studie Wilson(2012) viser til, avtas frivillig innsats i tiden fra femti år og til syttifire år. Arbeidstakere som liker og er travelt opptatt i jobben sin, planlegger oftere å gjøre en frivillig innsats i pensjonisttilværelsen sin. Tidligere studier viser også at pensjonister som er har blitt tvunget ut av lønnet arbeid mer sannsynlig gjør frivillig arbeid som kompensasjon (Kaskie, Imhof, Cavanaugh, & Culp, 2008).

Etikk handler om valgene mennesker gjør og tar, hver dag og hele tiden (Syse, 2005).

«Vi må være oss bevisst våre muligheter og begrensninger i et samfunn der vi ikke lever alene og for oss selv, men alltid befinner oss i et større, menneskelig fellesskap» (Syse, 2005, Vaskeseddel).

Vetlesen (2007) mener etikkens kjerne er urettferdighet. Den signaliseres ved menneskers trang til å gripe inn når vi opplever noe som ikke er riktig, for eksempel ved at noen blir krenket.

Verdier

Verdier er et honnørord i etikken, hevder Syse (2005) fordi begrepet benyttes i mange sammenhenger, også utenfor etisk og filosofisk diskurs. Verdier er etter hans syn noen grunnleggende idealer og ideer som gir retninger å styre etter i våre liv. Mejlænder (1998) hevder at verdier framtrer mennesker i mellom, og i forholdet mellom det enkelte individ og omgivelsene. Erfaringer er det som gir verdiene en form. Dermed er verdiene dynamiske (Mejlænder, 1998).

Arne Næss beskriver grunnleggende verdier som noe svært personlig. De er forskjellige fra menneske til menneske. De valgene mennesker tar, avhenger av hvordan det ser på verden. For ham (Næss) personlig utgjør verdier målsettinger, noe å strekke seg etter (Mejlænder, 1998).

Verdier kan oversettes med noe som vurderes som høyt, eller gis høy rang (Bokmålsordboka.no). Det kan altså forstås som noe som er betydningsfullt og en rettesnor for menneskelige valg.

Nærhetsetikk

Filosofene Knud E. Løgstrup og Emmanuel Levinas er fanebærere for å gjøre etikken konkret med begrepet nærhet. Derav begrepet nærhetsetikk. Det viser til at mennesket må forholde seg til «den annen» som en konkret person fordi det oppstår en tillit og trang til å hjelpe.

I Løgstrups verk «Den etiske fordring» har teorien hans som en forutsetning at mennesker står i et avhengighetsforhold til hverandre. Tillit er det grunnleggende fenomenet og en fellesnevner i tilværelsen. Løgstrup sier det slik: «Det hører vort menneskeliv til, at vi normalt mødes med en naturlig tillid til hinanden» (Løgstrup, 1956, s.17).

Løgstrup mener altså at menneskene er utlevert til hverandres ivaretagelse på grunn av forpliktelse som bryter med en etisk tradisjon, den såkalte kontraktsteorien, som baserer seg på at mennesker gjør valg ut fra egoistiske mål (Vetlesen, 2007). Teori om kontrakt, som Løgstrup argumenterer mot, er kort fortalt noe man kan velge å gå inn eller ut av. Den etiske fordringen som Løgstrup representerer er moralsk bindende og hvor man

ikke har et valg. Det kaller han for spontane livsytringer. Når man er avhengig av andre er man også avhengig av omsorg (Vetlesen, 2007). Løgstrup, som har en kristen bakgrunn, lar den gylne regel tjene som en forståelse for det han kaller for gjensidighetsprinsippet:» *Alt du vil at andre skal gjøre mot deg, skal du gjøre mot dem*» (Vetlesen, 2007 s.104).

Filosofen Emmanuel Levinas har forfattet et verk kalt «Den annens ansikt». Levinas, som satt fire år i krigsleir under den andre verdenskrig, ble vitne til hvordan medfanger ble behandlet som undermennesker. I filosofien om den andres ansikt, inngår det et krav, om at den andre angår meg, det er nakent, sårbart og skrøpelig og det vedrører meg. Mennesket er ansvarlig for den andre og gjør seg solidarisk med han. Levinas taler om den andres ansikt forstått som en appell, den andres ansikt blottstilles som trengende og i nød (Foss, 2004).

Både Løgstrup og Levinas er altså representanter for det som kalles nærhetsetikk (Vetlesen, 2007). Utfra Levinas og Løgstrup sin tenkning dreier etikken og moralen seg om å handle til det beste for andre, og ikke til det beste for seg selv.

Retorikk, menneskeverd og umenneskeliggjøring

Internett blomstrer av hatefulle ytringer mot minoritetsgruppen rom (Hammarberg, 2012). Eide og Simonsen (2007) fant, da de skrev boken «Mistenkelige utlendinger», betegnelser fra media om rom som «sigøynerplagen», «uvesen», «landeplage», «frekk», «sjenerende», «tigging», «renn på dørene» og «uorden». De mest foraktfulle ytringene, for eksempel i kommentarfelt på nett, beskriver rom i ikke-menneskelige former, gjerne med inspirasjon fra dyreverdenen (Jan Otto Johansen, 2014). Parasitter, dyr, svin, og så videre er varianter som benyttes (Jahn Otto Johansen, 2010; Jan Otto Johansen, 2014). En slik retorikk kan bidra til å frata det likeverdige mellom mennesker. Å se bort fra menneskelige hensyn, og fjerne menneskelig kontakt, kalles dehumanisering (Gundersen, 2009). Det gir mennesker en lavere verdi som historisk sett, og i verste fall har tillatt folk å gjøre handlinger en ellers ikke ville begått (Jan Otto Johansen, 2014). Et slikt fenomen er i dyp kontrast til den første artikkelen i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter:

«Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.»

Bakgrunn for arbeidsinnvandring

Mennesker som tigger eller utfører annet gatearbeid er ikke et nytt fenomen i Norge (Engebrigtsen, 2012). Gatearbeid i form av magasinsalg, tigging og flaskesamling er blitt et vanlig skue i det norske bybildet (Engebrigtsen, 2012). Da lov om betleri og drukkenskap (løsgjengerloven) ble opphevet i 2006, fikk vi fattigdom og nød på mindre avstand enn vi er vant til og kanskje er komfortabel med. Dette fordi på samme tid ble landegrensene åpnet opp for arbeidsinnvandring via Schengen-avtalen. I 2007 inngikk Romania medlemskap med EU. Visumtvang for rumenske borgere til Vest-Europa ble opphevet (Engebrigtsen, 2012). Som en konsekvens av dette og finanskrisen i 2008 har mange arbeidssøkende fra Europeiske land med EU-medlemskap besøkt Norge for å søke jobb, eller om mulig finne bedre livsvilkår i en periode.

Det er flest rom i de østeuropeiske land (Mäkinen, 2013) og til Norge kommer flest reisende fra Romania (Engebrigtsen, 2012). Mäkinen (2013) peker på rådende push and pull effekter; de drar fra dårlige kår, arbeidsløshet og fravær av inntekt til rikere land i vest. Johansen (2010) beskriver arbeidsledigheten blant rombefolkningen i Sentral og Øst-Europa som nærmest total. Derfor vil alt de tjener på gatearbeid i Norge være en gevinst sett i lys av at de ikke får arbeid i hjemlandet sitt. Inntektene fra slikt type arbeid går gjerne til familien. Mål på sosioøkonomisk status er yrke, utdanning og inntekt (Folkehelseinstituttet, 2005). Rom har dårlige betingelser for å tilegne seg dette og defineres som fattige (Hammarberg, 2012a).

Myter og stereotypier.

Rom er den minoritetsgruppen i Europa som i vår samtid møter størst stigmatisering og minst respekt (Engebrigtsen, 2012; Fosslund & Døhlie, 2013; Hammarberg, 2012a; Jahn Otto Johansen, 2010).

Rom har vært og fremdeles er omspunnet av en rekke myter og stereotypier. En myte som har vært vanlig og som fremdeles henger igjen helt inn i våre dager, er nasking og stjeling (gjerne barn), kriminalitet, de er late og arbeidssky, og at de er skitne (Rosvoll & Bielenberg, 2012). Det er ikke lenge siden en romfamilie, som hadde et barn med blå øyne og lyst hår, ble hengt ut i mediene i mange land i Europa, hvor norske medier også hang seg på, med beskyldningen om at barnet var stjålet. Etter DNA-test viste det seg ikke å stemme. Barnet tilhørte sine bulgarske romforeldre (CBS, 2013).

Vår egen regjering kom nylig med et høringsforslag om å forby, ikke bare tigging, men også dem som hjelper tiggere med mat, overnatting og tilsvarende humanitært arbeid (Regjeringen.no, 2015). Straffen, slik det fremstod i høringsforslaget, kunne bli fengsel i inntil et år. Forslaget ble møtt med storm i media og etter at Senterpartiet trakk støtten sin, måtte regjeringen gjøre retrett. Dermed ble forslaget ble trukket tilbake. Bakgrunnen for høringsforslaget var å få fjernet tiggere fra gatene med argumentasjon om blant annet menneskehandel og kriminalitet.

Litteratursøk

Jeg har søkt i databasene Sage online, Google, Academic Search Premier, Science direct, Bib-Sys/Oria og Idunn etter relevant litteratur. Søkeordene jeg benyttet og kombinasjoner av disse er *volunteer, frivillig, work, arbeid, unformal og non organized, charity, non profit, motives og benefits, roma, quality research, health og health promotion*.

Jeg har i tillegg til egne søk identifisert relevante artikler ved å se i aktuelle artiklers litteraturlister. Det har bidratt til at jeg har funnet litteratur som jeg ikke har kommet frem til ved egne søk.

Det er særlig i kombinasjonene *volunteer- quality research og roma*, jeg ikke får relevante treff. Forskning på frivillig arbeid har vært preget av stort sett kvantitative undersøkelser. Det er lite kvalitativ forskning på området (Andersen, 2013).

Utfordringen ved å finne relevant litteratur er kriteriet hvor deltakerne er uorganisert. At de hjelper tilreisende rom i Norge spisser temaet betraktelig og utfra det jeg har funnet er det kun NOVA rapporten «Gateliv»(Engebrigtsen et al., 2014a) som sier noe om dette fenomenet i Norge.

Metodedel

I denne delen av oppgaven presenteres valg av metode og forskningsdesign. Det gjøres rede for det vitenskapelige grunnlaget, forskningsetikk og trinnene i analysen.

Forforståelse

I kvalitativ forskning er forskeren selve verktøyet (Fangen, 2010; Nilssen, 2012). Det er derfor viktig å være klar over egen rolle i et forskningsfelt. Forskeren vil alltid være preget av egne verdier og forforståelse (Nilssen, 2012).

Som utdannet sykepleier er jeg preget av et humanistisk menneskesyn som betyr at mennesket er i sentrum og verdifull i kraft av å være seg. Jeg bestemte meg for å skrive om rom (og etter hvert de frivillige) etter en opphetet debatt i lokalmediene om etableringen av en kommunalt driftet leir, tiltenkt rom. Saken virket politisk betent, og det var mange meninger om den, særlig i avisenes kommentarfelt og leserinnlegg. Der kunne det være til dels svært foraktfulle kommentarer og negative fremstillinger rundt minoritetsgruppen rom. Dette gjorde meg nysgjerrig, jeg visste ikke så mye om rombefolkningen selv. Det berørte meg at de satt på gata som tiggere og ønsket om å få vite mer etablerte seg. Jeg dro på foredrag om rom og kom i kontakt med en engasjert person som gjør en frivillig innsats for dem. Denne personen introduserte meg for noen sigøynere. Siden ble det flere besøk, også i den etter hvert etablerte romleiren. Med mer innsikt forstod jeg at det er mange som gjør en innsats for tilreisende rom. Dermed begynte tanken om å rette blikket mot de frivillige å danne seg. Noen hjelpere har på eget initiativ gjort en frivillig innsats i mange år. Jeg lurte på hva de ser og erfarer, som kanskje de som kommenterer med forakt, ikke ser. Hva gjør at de hjelper tilreisende rom?

Jeg har altså vært en del i leiren og besøkt rom, snakket med dem på gata og vært på foredrag. I tillegg har jeg vært i Romania og besøkt en romfamilie som jeg er blitt kjent med her i Norge. Ved å snakke med rom og bli kjent med deres situasjon har jeg fått innblikk i litt kultur, levemåte, holdninger og deres humor.

Jeg har tenkt at en slik kunnskap som jeg hadde opparbeidet meg ville kunne hjelpe meg å forstå bedre hva deltakerne i studien min snakket om. Jeg ser likevel at det kan ha bidratt til en ubalanse når det gjelder nærhet og distanse. En risiko er at jeg ubetenksomt

leter etter og finner det jeg tror jeg vil finne, slik at nye elementer blir oversett. Det har muligens også bidratt til at det å tilstrebe åpenhet og å være fordomsfri kan ha blitt vanskelig, at jeg har vært farget av mine egne antakelser. Likevel er deltakerne rekruttert via andre og de fleste, bortsett fra en, hadde jeg ikke snakket med eller kjennskap til fra tidligere. Det har vært deres historier jeg ønsket å få høre og få innblikk i.

Min egen deltakelse som frivillig hjelper begrenser seg til å skaffe klær og å hjelpe til rent praktisk ved noen anledninger. Selv tilhører jeg ingen frivillig organisasjon eller støttegruppe. Jeg har ingen årelang erfaring med dette slik som flere av deltakerne i denne studien besitter.

Fenomenologisk og hermeneutisk forankring

Fenomenologi

Fenomenologi innebærer å forstå virkeligheten utfra deltakernes perspektiv, deres virkelighet eller livsverden (Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2009). Egen forforståelse settes i bakgrunnen eller som Kirsti Malterud (2013) beskriver det; å sette den i parentes, såkalt «bracketing». I perioden hvor jeg utførte intervjuer og transkriberte datamaterialet, leste jeg ikke teori eller gikk aktivt inn for å søke etter relevante artikler. Det var en bevisst strategi for å forsøke å få til «bracketing».

Denne studien er preget av en fenomenologisk innstilling. Hensikten er å komme så tett som mulig inn på fenomenet frivillighet. Ved å møte mennesker på en åpen og fordomsfri måte, søkes etter det meningsskapende i deres innsats. For å identifisere mening ved et fenomen som frivillighet må deltakernes beskrivelser fortolkes.

Hermeneutikk

Tolkningen vil være en dynamisk prosess, og innebærer blant annet at man må gå gjennom datamaterialet flere ganger. I tillegg må man som forsker innenfor denne metoden ha et kreativt og åpent sinn, for å kunne se det som ligger bakenfor det åpenbare (Fangen, 2010). Det åpenbare for denne oppgaven er tilreisende rom som kommer til Norge for å gjøre et arbeid eller tigge. Det er mennesker som hjelper dem når de er her. Engebriksen (2014) kaller disse hjelperne for samaritanere. Det er det som vi kan se. Motivene, holdningene og verdiene deres er ikke noe vi umiddelbart

observerer og har derfor vært styrende for valg av metode. For å kunne få vite noe mer om dette må vi spørre, kommunisere via språket og tolke etter bestemte kriterier og metode. At fenomener kan endre seg, kan være et problem for kvalitative studier (Fangen, 2010). Et totalt tiggerforbud i Norge kan for eksempel få konsekvenser for å teste ut om akkurat denne studien er etterprøvable.

Erkjennelsen er at samfunnsvitenskapene kjennetegnes av fortolkningen av en allerede fortolket verden. Det er den som blir forsket på, mennesket, som i det den beskriver en opplevelse eller erfaring, selv tolker dette. Når forskeren skal tolke det deltakeren sier skjer det altså det som kalles for en dobbelt hermeneutikk. Jeg som forsker skal tolke det som mennesket (deltakerne) har fortolket (Grimen, 2004). I et intervju beskrev en deltaker for eksempel et møte med rom hvor de er takknemlige. Deltakeren har tolket at de er takknemlige. Jeg som fortolker hva deltakeren sier, utfra både kroppsspråk og kontekst, tolker denne beskrivelsen som en positiv opplevelse for deltakeren.

En karakteristisk side ved samfunnsvitenskapelig forskning er balansen mellom nærhet og distanse. Man kan velge en deltakerholdning eller en tilskuerholdning. Jeg valgte deltakerholdningen, siden jeg ønsket å komme så nært som mulig inn på fenomenet frivillighet. En deltakende forsker er i dialog og samspill med den den som blir intervjuet. De anses som likeverdige dialogpartnere. Dersom forskeren inntar en posisjon som tilskuer, forholder vedkommende seg til personen som en ting blant andre ting (Grimen, 2004).

Fenomenologien handler om å se det som ligger bakenfor det åpenbare. Det åpenbare innenfor dette temaet kan være rom som tigger og folk som hjelper dem med ulike ting. I intervjusituasjonen er det en ser og hører en del av det åpenbare. For å kunne se bak det åpenbare mener jeg det for eksempel er naturlig å spørre om deltakernes motiv for å hjelpe. En åpen holdning vil også bety å være bevisst egen forforståelse, prøve å holde den tilbake, både under intervjuet og i analysen. For å finne det som ligger bakenfor, må en stille spørsmål til tekst og tale. Hvordan kan jeg forstå dette? Er det andre mulige måter kan jeg forstå dette på? Hva sier den intervjuede egentlig her? En spørreundersøkelse har gjerne forhåndsdefinerte kategorier. Dette studiet var ment å ha en mer eksplorativ tilnærming og at analysen foregår utfra empirien og det innsamlede materialet. Dette blir kalt en induktiv metode (Busch, 2013).

Forskningsmetode

Kvalitative forskningsarbeid er gunstig når man ønsker å undersøke områder som det er lite kunnskap om fra før. Det er få kvalitative studier på frivillig arbeid. En åpenbar grunn til å velge kvalitativt intervju er når vi ønsker å undersøke erfaringer eller opplevelser (Grimen, 2004; Kvale et al., 2009). Det er også hensiktsmessig dersom man søker empiri utfra en tanke om å forstå (Nilssen, 2012). Denne oppgavens problemstilling søker å forstå opplevelser og erfaringer til frivillige hjelpere som gjør en innsats for tilreisende rom. På bakgrunn av dette ble det derfor hensiktsmessig å velge en kvalitativ metode.

Både kvalitative og kvantitative design må tilfredsstille grunnleggende kriterier for å samle inn vitenskapelig kunnskap (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010).

Kvantitative opplegg kjennetegnes ofte ved at en går ut fra en hypotese. Denne forskningstradisjonens styrke er at den gir mulighet til å generalisere. (Busch, 2013). Å forske på frivillighet, sett fra de uorganisertes ståsted, som arbeider for bedre rom sin situasjon, krever slik jeg ser det en kvalitativ metode av to grunner. Det er for det første svært lite forskning rettet mot dette temaet. Jeg ønsker å gå i dybden og har forskningsspørsmål som begynner med «hva» og «hvordan» I kvantitative metoder er det vanskelig å stille spørsmål som hvorfor, hvordan, hvilke og lignende (Nilssen, 2012). Dessuten ville det være vanskelig utfra et rekrutteringsståsted å finne såpass mange deltakere at for eksempel spørreundersøkelser ville vært hensiktsmessig.

Tidligere forskning på frivillig arbeid har fortrinnsvis vært utført som spørreundersøkelser og surveys. Mye av forskningen har også dreid seg om frivillige som er tilknyttet organisasjoner. Valg av tema, problemstilling og kriterier for deltakelse er årsakene til at kvantitativ tilnærming i denne sammenheng ble diskvalifisert.

Rekruttering av deltakere

Rekruttering av deltakere og førstegangskontakt har foregått via tredjepersoner. Jeg kontaktet en person som har vært mye omtalt i lokalmedia vedrørende rom, med forespørsel om vedkommende kunne være førstegangskontakt. Jeg ga også veilederen min det godkjente informasjonsarket om studien. Dette videresendte hun til instituttleder som igjen kjente til en mulig informant. Dermed hadde jeg etablert deltakere i to ulike fylker. Etter disse førstegangskontaktene ble deltakerne spurt på slutten av hvert intervju om de visste om andre jeg kunne snakke med. På den måten har

jeg fått nye deltakere til studien. Dette anser jeg som en variant av snøballrekruttering (Kvale et al., 2009). Jeg ser det som en fordel og tillitserklæring at de intervjuede selv bidro til ny rekruttering. Dersom de hadde opplevd intervjusituasjonen som vanskelig eller provoserende, er det ikke sikkert de ville hjulpet meg videre. Via den ene førstegangskontakten fikk jeg flere navn som muntlig hadde samtykket til at jeg kunne kontakte dem. Jeg lette dem opp på sosiale medier og skrev en henvendelse via personlig melding. Disse personene svarte aldri på mine henvendelser. Jeg ønsket ikke å rekruttere åpent via sosiale medier for eksempel Facebook. Det kunne resultere i mer støy rundt prosjektet mitt enn jeg var fortrolig med. Dersom jeg hadde hatt stor og ubegrenset tilgang til deltakere ville det vært gunstig med en bredere og mer differensiert yrkesbakgrunn. Resultatene bør kanskje ses i lys av at tre av deltakerne har helsefaglig bakgrunn.

Videre ser jeg det som en fordel at personene som ble intervjuet bor i ulike byer og fylker. Likevel, på grunn av snøballmetoden, har noen av deltakerne naturlig nok kjennskap til hverandre. Slik jeg forstod det var det ingen daglig eller ukentlig og nær kontakt. Ved et altfor nært bekjentskap ville jeg risikert å få samme eller like historier, kanskje overflødig informasjon, eller en lik verdiladet fremstilling. På den annen side er det hjelpenes refleksjoner og erfaringer jeg ønsket å få tilgang til. Med deltakernes egne ord på sine opplevelser ville de likevel ikke bli helt identiske.

Kriterier for deltakelse

I denne studien var det et kriterium at deltakerne hadde gjort en frivillig innsats for tilreisende rom. Et annet var at den innsatsen de hadde gjort, var i egen regi, at de ikke tilhørte en formell organisasjon.

Demografi

Deltakerne representerer begge kjønn hvor to menn og tre kvinner ble intervjuet. Disse personene hadde utdanning fra videregående opplæring til universitet- og høyskoleutdanning, og aldersspennet strakk seg fra å være i førti årene til under sytti år. Ingen av deltakerne var gift eller samboer på intervjutidspunktet, men en av dem hadde barn boende hjemme. Samtlige var helt eller delvis i ordinært og lønnet arbeid.

Temaguide og individuelle intervju

Inspirert av Widerberg (2001) valgte jeg som et metodisk grep å gi ut temaguiden (Vedlegg 3) i forkant av intervjuene. Jeg opplevde at de fleste deltakerne hadde kikket gjennom den og forberedt seg til samtalen. Ulempen med å gi ut temaguiden kunne vært at deltakerne var så forberedt, at min tilstedeværelse nærmest ville vært unødvendig. Likevel, sett fra en fenomenologisk side, antas at mening skapes i dialogen mellom den som intervjuer og den som blir intervjuet. Siden jeg ønsket historiene og beskrivelsene deres, anser jeg det som riktig å dele den ut på forhånd. Deltakerne snakket mye og jeg opplevde det som at de hadde fått tenkt seg om. Noen deltakere hadde printet ut temaguiden på forhånd. Det er derfor mulig jeg fikk ut mer informasjon enn dersom temaguiden hadde blitt holdt tilbake.

Temaguiden ligner mer en semistrukturert intervjuguide. Den inneholder konkrete og spesifikke spørsmål. Som uerfaren intervjuer ville jeg ha spørsmål jeg kunne benytte meg av dersom samtalen stoppet opp. Jeg fryktet jeg kunne glemme viktige poeng da intervjusituasjonene er energikrevende og intense. For å få en oversikt tok vi en kort pause under intervjuet, for at vi begge skulle få en anledning til å samle oss. Samtidig var det en bevisst tanke om å sikre at jeg kom innom temaene jeg ville ha svar på. Temaguiden har jeg derfor benyttet som et førende verktøy. Det har kanskje vært hensiktsmessig å stille oppfølgingsspørsmål i stedet. Temaguiden ble også justert etter tilbakemeldinger fra deltakerne, at de for eksempel syntes spørsmålene så nærmest like ut.

Intervjuarbeidet har vært en morsom og lærende prosess. Jeg har forhåndsintervjuet en person, noe jeg opplevde som verdifullt for de gjenværende intervjuene. Jeg har lært litt for hver gang, både med å stille riktige oppfølgingsspørsmål og luke ut irrelevante spørsmål.

Samtlige intervjuer ble utført i deltakernes hjem. Alle samtalene ble tatt opp på bånd med en diktafon. Notater ble skrevet underveis i intervjuet.

Transkribering

Hele intervjumaterialet er transkribert i sin helhet, ord for ord. Jeg har også tatt med nonverbal kommunikasjon i form av latter, kremting, pauser og gestikulering. Slike beskrivelser kan være med på å gi riktig inntrykk av intervjuene. Det kan dermed

forebygge mistolkninger (Kvale et al., 2009). Jeg viser nå til mitt forrige eksempel jeg ga om tolkningen av takknemlighet i kapitlet om hermeneutikk. Hvis jeg ikke hadde sett kroppsspråket til den jeg intervjuet, kunne jeg like gjerne ha tolket takknemlighet som noe negativt, skuespill og lignende.

Jeg erfarte at transkriberingen var omfattende og tidkrevende arbeid. Det var nyttig fordi jeg ble godt kjent med materialet, noe som har vært en fordel i analysearbeidet. På et tidspunkt ble det for kort tid mellom intervjuene. Jeg fikk dermed ikke transkribert det siste intervjuet helt ferdig før jeg hadde avtale om et nytt intervju. Det medførte at det ble vanskeligere å justere temaguiden.

Forskerlogg

Nilssen (2012) beskriver forskerlogg og memoskriving som et verdifullt verktøy i forskningsprosessen. Jeg startet med en egen bok som skulle ha dette formålet; å skrive ned tanker og ideer når de dukker opp. Jeg erfarte at boka kunne glemmes i diverse vesker og dermed ikke alltid var tilgjengelig, ei heller post-it lapper som Nilssen (2012) også foreslår. Av den grunn har jeg benyttet meg av egen mobiltelefon. Den er noe jeg til enhver tid har tilgjengelig, noe som er en fordel da ideene kan dukke opp uten forvarsel, på ugunstige tider og steder. Jeg snakket inn ideen, tanken eller «må-huske-på» via en avspillingsapplikasjon. Innspillingene ble automatisk systematisert både med dato og klokkeslett og det lot seg enkelt overføre til pc, hvor jeg igjen fordelte dem i mapper etter tema. Dette har hjulpet meg med å finne tilbake til ideen og med loggføringen. Temaet «kommunikasjon» er en direkte konsekvens av en slik innspilling. Ideen fikk jeg da jeg hadde snakket med noen rom og opplevde språkutfordringen som krevende. I innspillingen snakker jeg om hvordan jeg opplevde situasjonen og noen tanker eller spørsmål om hvordan andre kan oppleve eller løser det.

Forskningsetikk

Informert samtykke og konfidensialitet er to helt sentrale krav innenfor forskningsetikk (etikkom.no, 2015).

Informert samtykke

I forskning hvor mennesker deltar, er det et kriterium at de forstår hva deltagelsen innebærer. Det skal være et informert samtykke hvor informantene kjenner til at de til enhver tid kan trekke sin deltakelse (etikkom.no, 2015). Jeg valgte å sende ut mitt

informasjonsskriv (Vedlegg 4) til deltakerne per e-post før intervjuene. Da kunne de lese gjennom i fred og ro, uten å føle min tilstedeværelse som et press til å delta. Før intervjuet startet opp, gikk vi også gjennom informasjonsskrivet muntlig. Alle har skriftlig undertegnet at de har forstått hva prosjektet går ut på, og hva deres deltakelse innebærer.

Konfidensialitet.

Datamaterialet som er samlet sammen inneholder konfidensielle opplysninger. Det er et etisk krav innenfor forskning å sikre deltakernes anonymitet (etikkom.no). Jeg har for eksempel bevisst ikke oppgitt deltakernes eksakte alder. Videre er byer, steder og andre kjennetegn omskrevet. I presentasjon av funn og analytisk sammenfatning, har jeg bevisst valgt ikke å avsløre deltakernes kjønn. Derfor blir han eller hun beskrevet som «h*n». Når slike opplysninger blir omskrevet, kan kravet om etterprøvbarehet bli svakere. Likevel vil kravet om konfidensialitet veie tyngre (Fangen, 2010). Ellers er datamaterialet blitt sikret blant annet med bruk av koblingsnøkkel som beskrevet i søknaden til NSD. Hele prosjektet er godkjent av NSD. (Se vedlegg 1). Dersom deltakere ikke sikres nødvendig anonymitet, kan uttalelser og meninger bli brukt mot dem for eksempel i mediene. Det kan få ubehagelige konsekvenser og er ikke hensikten med forskning. Dersom det er spesielt sårbare tema som datamaterialet inneholder, kan det også føre til stigmatisering for enkelte grupper eller individer (etikkom.no, 2015).

Analysen

De første fasene i analysen er inspirert av Malterud (2011) systematiske tekstkondensering og Vivi Nilsens (2012) metode for kategoriutvikling. Deres tilnærminger er empiristyrte og er relevant for denne oppgaven. Den siste delen i analysen hvor kategoriene ble ferdigutviklet er inspirert av Granheim og Lundman (2003).

De ulike trinnene i analysen har foregått på følgende måte

- 1) Intervju
- 2) Transkribering
- 3) Koding
- 4) Identifisere meningsbærende enheter
- 5) Utvikling av kategorier

Analysen gjennomsyrrer hele forskningsprosessen- som utvelgelse av teori, forskning og redegjørelse for egen forforståelse. Det er den hermeneutiske sirkelen som er i aksjon. For meg startet analysen i intervju situasjonen, hvor jeg fulgte opp svar med nye spørsmål. Jeg opplevde transkriberingen som et aktivt analysetrinn; det kunne være at jeg fikk en tanke eller et ord som jeg syntes var interessant. Disse noterte jeg på en post-it lapp og hang opp på en ledig dør. Jeg skal nå ta for meg de ulike trinnene fra ferdig transkribert tekst til endelige utviklede kategorier.

Koding

Jeg har lyttet gjennom intervjuopptakene flere ganger. For eksempel har lyttet jeg til et opptak i bilen på hjemveien rett etter et intervju. Opptakene var på til sammen fem timer og førtifem minutter, som tilsvarer nittini sider transkribert tekst. Under siste gjennomlytting leste jeg transkripsjonen samtidig. Dette har bidratt til å hjelpe meg å få et helhetlig bilde og inntrykk, som Nilssen (2012) påpeker er hensiktsmessig. Deretter gikk jeg gjennom datamaterialet i tekstform og som var skrevet ut på papir. Ett intervju av gangen og linje for linje ble gjennomgått. Temaer og sitater som jeg tenkte kunne være interessante ble markert med gul markeringstusj. Videre noterte jeg spørsmål i teksten og ord eller begreper som beskrev for eksempel følelser, handlinger, eller holdninger. Under denne delen av analysearbeidet hadde jeg min forforståelse og emnene fra intervjuguiden i bakhodet, samt problemstilling og forskningsspørsmål. Dette ser jeg på som en variant av åpen koding slik Vivi Nilsen (2012) beskriver. Grunnen til at analysen måtte bli på en slik måte, var at jeg satt på et datamateriale som var stort i omfang. Som uerfaren forsker kan det være vanskelig å vite hvordan man skal nærme seg stoffet som er samlet inn på best mulig måte. Ulike forfattere bruker forskjellige begreper, noe som kan oppleves forvirrende (Nilssen, 2012). Jeg følte jeg ble så «bundet» ved ikke å ha erfaring med analyse. På det tidspunktet skulle jeg ønske at jeg «bare» kunne følge Malteruds (2011) oppskrift ene og alene. Mens Malterud hadde et datagrunnlag på førti sider, var mitt nesten hundre sider transkribert tekst. Jeg valgte derfor å se etter andre måter å komme videre i analysen på. Under denne delen av prosessen satt jeg på mange flere koder, enn jeg kjente var håndterlig. Den åpne kodingen hadde utvidet samlingen med post-it lapper. Det var også på dette stadiet jeg begynte å kjenne på et behov for å få systematisert kodene over i kategorier.

Kategorier

Etter kodingsprosessen må man finne sammenhenger slik at kodene kan bli til kategorier (Nilssen, 2012). Kategoriene, temaene, perspektivene eller dimensjonene skal bidra til å svare på problemstillingen (Nilssen, 2012). En fordel med kategorier er at de sikrer at forskningen er åpen, gjennomsiktig og etterprøvable (Widerberg, Hansen, & Album, 2010).

For å sortere kodene og identifisere kategoriene gikk jeg tilbake til start; døra med post-it lappene. Jeg satt fremdeles på mange koder. Ved å samle post-it lappene som nå var blitt adskillig flere siden transkripsjonsfasen, ble det lettere å finne kategoriene. Jeg måtte altså samle dem i grupper og fikk noen foreløpige kategorier. Døra med post-it lapper måtte utvides til en vegg. Det ga en mening i arbeidet med å utvikle kategorier, og her hadde jeg Malteruds (2011) metafor om klesvask som hjelp til sorteringen. For eksempel oppdaget jeg at store begreper som «frihet» og «urettferdighet» ikke passet inn under en foreløpig kategori. Eller at «frihet» hadde forvillet seg under den foreløpige kategorien «verdier» når den passet bedre til kategorien «organisering» som gjenspeiler følelsen deltakerne beskriver ved ikke å være knyttet til en formell organisasjon.

Eksempel på hvordan koder ble til en kategori:

Kodene «grensesetting»-«romfri helg»-«støtte fra familien»- «beskytter seg»-«leser ikke kommentarer på nett»- «nærhet og distanse», ble til kategorien «selvomsorg»

Meningsbærende enheter.

Etter kodingen og kategoriseringen lette jeg etter meningsbærende enheter. Det er utsagn som kan passe inn i kategoriene. Det ble naturlig å gjøre det på en slik måte fordi jeg kjente datamaterialet svært godt. Etter flere omganger med lytting og transkribering følte jeg som om stemmene, ordene og jeg var blitt venner, nesten som en sameksistens. Kodene ble nærmest til av seg selv, som betydningsfulle stikkord. De stakk seg fram som essenser av det vi hadde snakket om. De meningsbærende enhetene ble markert med rød markeringstusj, fremdeles på papirutgaven av datamaterialet. Det må understrekes at dette ikke har vært en rettlinjert prosess. Jeg har stadig gått gjennom materialet på ny etter hvert som kodene og kategoriene har blitt mer presise eller tatt en annen retning. Det var også slik at det kunne dukke opp nye koder i et annet intervju.

For eksempel da jeg hadde tatt en pause fra analysen, så jeg på teksten med et nytt blikk og oppdaget nye koder. Da måtte jeg gå tilbake å se på de forrige intervjuene om jeg fant noe tilsvarende i dem. Stadig å gå gjennom materialet på nytt, igjen og igjen, oppdage nye koder og kategorier som i sin tur blir til nye spørsmål, er typisk for en den hermeneutiske sirkelen (Nilssen, 2012). Å veksle på å analysere intervju for intervju, og på tvers av intervjuer som jeg har gjort, er et grep som kalles case by case analyse (Vinje, 2007).

Tekstreduksjon og videreutvikling av kategorier

De meningsbærende enhetene måtte reduseres. Unødige hjelpeord som for eksempel «likksom» og «ikke sant» ble fjernet. Tekstenhetene ble sammen med temaene (kodene), og kategorier satt inn i en tabell (Vedlegg 2). Denne delen av tanke- og fortolkningsarbeidet og systematiseringen er delvis inspirert av Granheim og Lundman (2003). Det var på dette stadiet kategoriene ble fullt utviklet. Tabellen viser utdrag fra det overordnede temaet «mening i livet», og delt inn i seks kolonner. Fordelen med å systematisere på denne måten er at det ga en oversikt og gjorde det enklere å se hvor enhetene hørte hjemme, om kodene og kategoriene overlappet hverandre eller ble overflødige. Denne tabellen viser refleksjonsveien fra empirien, til utviklet kode og relevante funn i datamaterialet (Se også vedlegg 2, utdrag fra analyse).

Som tabellen viser, er det mange likheter med Graneheim and Lundman (2004). Jeg har en ekstra kolonne, kalt «kode».

Kolonnene viser i eksempelet:

- 1) Meningsbærende enhet. Dette er klippet rett ut fra det transkriberte materialet.
- 2) Tekstredusering. Teksten er nært opp til det transkriberte materialet.
- 3) Kode
- 4) Fortolket meningsbærende enhet som er nær empirien.
- 5) Abstrakt fortolket innhold.
- 6) Kategori.

Eksempel fra intervju 3.

Tema:» Mening i livet»

Meningsbærende enhet	Tekstreduksjon	Kode	Fortolket innhold som er nær empiri	Fortolket innhold-abstrakt	Kategori
«Det er grusomt å se når det minus tyve ute, at de skal sove ute i en bil og hvis de setter på bilmotoren så blir de øyeblikkelig jaget ut derfra. Så da er det jo mye enklere at de kommer og sover her.	Hun synes det er vondt å se rom som må sove i bilene sine når det er kaldt ute. Det er enklere at de overnatter hos henne.	Motiv for å hjelpe rom. Åpner hjemmet sitt for rom.	Gir rom muligheten til å overnatte inne	Handling basert på følelser, barmhjertighet	Verdidrevet handling

Presentasjon av funn og analytisk sammenfatning

Helhetsinntrykk

Helhetsinntrykket jeg satt med etter intervjuene og transkripsjonen, var at hjelperne er samfunnsengasjerte personer. Handlingene deres, slik jeg fikk inntrykk av, kan være utløst av både følelser og verdier. Behovet rom har for hjelp kan til tider være stort. Skyldfølelse og (dårlig) samvittighet er utfordringer hjelperne reflekterer rundt. Deltakerne har utarbeidet seg personlige strategier for å håndtere dette. Felles opplevelser noen av de frivillige deler med rom, gleder og sorger, kan virke som forsterkning av relasjonen de har utviklet seg i mellom.

Frivillige med erfaring

De er erfarne hjelpere og virker slett ikke selvutslettende eller naive. De fremstiller det de gjør, eller har gjort, på en realistisk måte og jeg får ikke inntrykk av at noen sminker sannheten. Hjelperne virker trygge i seg selv og står godt i eget liv. De har på ingen måte tro at deres innsats alene reduserer fattigdom. Tanker og spørsmål jeg satt igjen med var for eksempel: Drives de av å gjøre eller være en forskjell? Kanskje oppveier de en balanse for den urettferdige fordelingen i verden? Kanskje bidrar de til å gjøre rom til å være sine egne bistandsministre og på den måten også å gjøre en forskjell for noen mennesker i nød. Flere har fra tidligere erfaring fra organisert og annet frivillig arbeid. Noen er også aktive brukere av ulike kommunikasjonskanaler for å fremme, synliggjøre eller markere rom sin situasjon, eller forespørsel om ren praktisk bistand. Som frivillige hjelpere utfører de oppgaver innenfor et bredt spekter.

Konkrete oppgaver

Noen frivillige åpner hjemmet sitt slik at de slipper å sove i bilene sine. Andre er opptatt av å finne alternative overnattingsløsninger. Innsamling og utdeling av mat, klær og andre daglige nødvendigheter har vært en viktig oppgave. Ellers dreier oppgavene seg mye om arbeidsformidling og rådgivning, for eksempel ved helsespørsmål. Hjelperne organiserer, administrerer, tilrettelegger og flere følger dem tett opp i for eksempel jobbsammenhenger.

«Jeg mener at jeg har engasjert meg mye i deres personlige anliggende, altså det å skaffe jobb for dem, tak over hodet, skaffe seg skattekort, skaffe seg bankkort, papirer hos politiet.. Alle de tingene har jeg vært detaljinvolvert i.»

Motiv

Motivene deres for å gjøre en frivillig innsats fremstår forskjellige. En deltaker åpnet hjemmet sitt i en periode for en romfamilie som hadde mistet det midlertidige hjemmet sitt, en campingvogn som ble knust til pinneved. Deltakeren forteller hvordan h*n ble berørt utfra dekningen av saken i media:

«Og det provoserte meg umiddelbart rett og slett altså. Jeg kjente bare at dette herre her.. og ble litt nysgjerrig på hvordan dette ble fulgt opp. Og fulgte litt med i lokalavisene og jeg så jo hvor unnvikende politikerne svarte, de ville ikke kalle det rasistisk, nei det var ikke godt å si, det er litt mer komplisert enn som så. Altså, de kom med mye svada. Om det er rasistisk eller ikke, det spiller ingen rolle. Noen har fått knust hjemmet sitt. Og hadde det skjedd med hvem som helst andre av folkegrupper her, så hadde det blitt .. også av andre innvandrergupper her, så hadde det blitt .. eller da måtte det skjedd noe!»

Det var altså en situasjon (knust campingvogn) som førte til denne deltakerens handling, at h*n bestemte seg for å dele hjemmet sitt med en romfamilie. Slik jeg har forstått det, ble den frivillige handlingen å bestemme seg for å åpne hjemmet sitt. Det var ledsaget av en akutt situasjon, som ble stående ugjort, uten oppreisning, uimotsagt. Det var begrunnelsen for at denne frivillige personen ble nødt til å intervensere; *«Gi denne familien et pusterom i tilværelsen»*.

Gir mening (i livet)

Den første overordnede kategorien er mening i livet. Det viser til opplevelsen av, og betydningen frivillig arbeid har for den som hjelper. Her er verdier spesielt trukket fram.

Det ble stilt spørsmål om hva det betyr spesielt for den frivillige å hjelpe rom:

«.. det er så tvetydig.. for noen ganger så har jeg tenkt at jeg bor aleine og.. det kan bli litt stille og jeg kan være litt deprimert eller sånn. Men når de kommer så blir en engasjert i noe og det er jo folk med veldig mye overskudd og godt humør og styrke da».

Det kan altså se ut som at hjelperen «får noe tilbake». Flere deltakere beskriver opplevelsen de får når de møter takknemlighet fra rom som overveldende. Deltakerne gir ikke så mye, men får mye tilbake. I vårt samfunn vet vi ikke om vi har råd til ipad til

ungene til jul, vi problematiserer hvilket merke. Det står i sterk kontrast til noen som får et varmt måltid og uttrykker varm og hjertelig takknemmelighet.

«Det må jeg si. Det er ikke så mye takknemlighet igjen blant mange norske. Mange tar det mer som en selvfølge å bli hjelpt, selv de svakeste her, fordi det finnes så mange systemer som hjelper. De får jo stønader og.. romfolket får jo ingenting.. nå vet jeg ikke hvordan det er der nede i Romania med trygdevesenet.. jeg tror ikke det er all verden å få, så.. de er nok mye mer glad for det de får.»

Et nært, og for noen etter hvert en forpliktende relasjon, kan også bidra til personlig vekst ved at det utfordrer en selv. Slik som denne deltakeren reflekterer:

«Dette her har du godt av, XX.. nå har du bodd aleine i all din tid, nå kan du prøve hvordan det er å ha folk tett innpå deg, det har du bare godt av» (snakker om seg selv)

«Sånn at.. jeg er ikke så redd for fremmede».

Verdidrevne handlinger

Jeg tenker at barmhjertighet og omsorg, som menneskelige verdier, kan være kilden til frivillige handlinger som i dette eksemplet: *«Og så er det grusomt å se når det minus tyve da, at de skal sove ute i en bil og hvis de setter på bilmotoren så blir de øyeblikkelig jaget ut derfra. I det hele tatt. Så da er det jo mye enklere at de kommer og sover her».*

Barndomsopplevelser

De to eldste deltakerne beskriver hvordan barndomsopplevelser med rom ga dem et sterkt inntrykk og har fulgt dem gjennom livet. Det er verdiladete beskrivelser og omfattende begreper deltakerne bruker, som forteller meg at dette har gjort inntrykk. Kanskje har barndomsopplevelsene vært en spire som har formet deres syn på verden og andre mennesker. Deltakerne fortalte at barndomsopplevelsene skjedde i samvær med en som stod dem nær, en slektning. Det var denne slektningen som bidro til at deltakeren ble introdusert for rom eller kjent med situasjonen deres:

«Det var hjerteskjærende scener og gjorde et uutslettelig inntrykk». En annen deltaker: *«Og siden har det opptatt meg det med urettferdighet og hvorfor visse mennesker ikke skal inkluderes».*

Urettferdighet

Felles for deltakerne er at de snakker om urettferdighet og sosiale ulikheter når samtalen handler om motiver. *«Jeg tror det er denne gruppen mennesker i samfunnet vårt, i Europa i hvert fall, som har det dårligst, suverent dårligst..»*

Kriteriene for deltakelse til denne oppgaven var blant annet at det frivillige arbeidet skulle være rettet mot tilreisende rom. Det ble naturlig å spørre hvorfor de engasjerer seg for å hjelpe akkurat denne minoritetsgruppen. Noen av deltakerne har som nevnt tidligere årevis erfaring med rom, både i Norge og i andre øst-europeiske land. De viste også mye kunnskap rundt situasjonen til rom, historisk sett og i nåtid.

«Det er vel noe med samfunnet vårt og velferden vår som på en måte har utelukket denne gruppen mennesker totalt. I hele Europa.»

Rom kan være utsatt for fordommer, og kan bli utsatt for generaliseringer av andre. En hjelper forteller om erfaringer med andre når h*n har samlet inn ting som rom trenger; for eksempel varme klær, dyner og tepper til rom. Det har vært klare tilbakemeldinger på at dersom h*n gir det til rom, får h*n ikke tingene. Rom blir for andre ikke alltid sett på som «verdige trengende». Det oppleves urettferdig av denne hjelperen. På spørsmål om hvorfor akkurat rom: *«..jeg får heller mer omsorg og hjerte for de som ingen andre vil hjelpe.»*

Samvittighet

Kontrasten mellom rik og fattig generer følelser som en frivillig kan måtte ta et oppgjør med. Man kan kanskje kjenne på en skyldfølelse fordi tilgangen til rikdom på alle mulige måter er så stor for oss som bor i Norge. Dette er det flere deltakere som reflekterer rundt:

Og det å få den ulikheten så tett på som jeg har fått.. Det gjør at... egentlig så burde jeg jo delt.. egentlig burde jeg gitt veldig mye mer fordi jeg har så mye mer. Men så gjør jeg ikke det.. noen ganger føler jeg meg litt sånn.. jeg må holde litt avstand og jeg føler meg litt smålig.. fordi at det er ... eh.. ja. Men samtidig så veit jeg at det må være sånn, jeg kan ikke dele alt jeg har.. jeg har jo også et liv, ikke sant.. og der har jeg hatt en god del runder med meg sjøl.

Det er et stort behov der ute og man kan ikke hjelpe alle som trenger det. Dette sitatet viser at de frivillige har et realistisk forhold til hva man har kapasitet til, på flere plan.

Sitatet, slik jeg tolker det, viser at den frivillige kan være kjent med «skjebnene» til rom. Likevel fokuseres det på hva h*n faktisk får gjort, mer enn det som ikke blir gjort, ved å gjøre eller være en forskjell. Det er godt nok.

«Nei, jeg blir jo trist med alle de skjebnene, men jeg må jo bare tenke at jeg ikke kan hjelpe alle. Jeg må jo bare gjøre en forskjell for noen. For hvis ikke kan du bli sprø.»

Relasjoner

Tilknytning og vennskap

Noen deltakere har utviklet langvarige, stabile relasjoner til rom. De er tilknyttet noen få som de har kjent over lang tid. Det kan virke som de er trygge på hverandre og kjenner hverandre godt. Noen kaller det vennskap.

*«.. vi har på en måte en sånn trosskapsed som skal holde. Jeg har sagt til (NN)» Jeg lukker ikke døra for deg». Det er et bånd der. . som gjør at vi kranbler og jeg kjefter (h*n ler).. og er drittlei hele greia.. og han er ikke så god til å planlegge og sånne ting, er ikke så nøyaktig og det er mye greier.. men det holder seg der. Og jeg blir som sagt lei, men jeg blir også i godt humør av dem».*

Deltakernes syn på egen, frivillige innsats

Det helt sentrale for de fleste deltakerne, er at deres vedvarende lyst og utholdenhet for arbeidet, ikke synes å bli borte. En deltaker sier det slik: *«Ja, det arbeidet som pågår her, det er jo ikke noe arbeid, det er rett og slett vanlig medmenneskelighet».* En annen hjelper beskriver engasjementet sitt som noe som er iboende i h*n. Denne deltakeren begrunnet sitt lønnede deltidsarbeid med muligheten det gir til å kombinere det med frivillighet. H*n snakker med overbevisning i stemmen: *««jeg kommer alltid til å bry meg om mennesker som sliter. Det kommer jeg alltid til å gjøre. Og jeg vil alltid ønske å bruke noe av fritida mi på å gjøre en innsats for dem.*

Om egen rolle forteller denne deltakeren:

«Jeg tror ikke de oppfatter meg som en som jobber med dette her som på et arbeidsmessig grunnlag. Så jeg er venn av dem rett og slett».

Jeg: *«Sier du at du kommer til å fortsette med dette da?»*

Deltaker «Per» *-«Ja, vennskap legger man liksom ikke bare opp på hylla».*

Det er viktig å poengtere at ikke alle rom er potensielle venner. Etter et langt liv som frivillig vil det i så fall bli en omfattende bekjentskapskrets. For noen deltakere er ikke vennskap et ord som beskriver deres relasjon dem i mellom. Det kan tyde på at det er hjelperhandlingen som er viktig, mer enn antatt sosial konsekvens eller gevinst. «*..jeg kan ikke si at jeg har festa meg ved mange og har dem liksom som venner jeg vil oppsøke og sånn, men når de er her så er det greit da og vi treffes og de vet de kan være her og føle en trygghet.*» Deltakerne inviterer heller ikke ukritisk fremmede inn i sitt eget hjem, slik som denne erfarne frivillige beskriver: «*.. jeg er ikke sånn som ser at der sitter det tre unge menn i tjueåra og «stakkar, de får jeg ta inn»* Altså, jeg ser det veldig an. Og du ser veldig fort på folk om det er noen som er ute etter.. kanskje å stjele eller noe sånt. Det finnes jo noen råtne egg i alle folkegrupper.».

Balansere glede og belastning

Selv om disse frivillige hjelperne disponerer mye tid, kan de også bli slitne. Dette gjelder særlig i de periodene hvor arbeidet blir intenst, at det er mye som skal ordnes og de føler de tar på seg mye ansvar for å finne løsninger på aktuelle problemstillinger eller utfordringer. «*Så det har jeg lært at man vil gjerne hjelpe folk.. men skal være litt forsiktig for det er vanskelig å dra det inn igjen, det blir fort en vane*». Beskrivelsen av samboerforhold med rom er også slik: «*Og så var det veldig hyggelig, det var ukomplisert og til tider var det også moro*». Belastningen kan skje på plan som den frivillige i mindre grad har mulighet til å påvirke: «*Så det er ikke på noen måte at det er rom som tar pipen fra meg. Det er systemer og den mentaliteten blant eh, ja.. politikere. Vårt egoistiske system, vår manglende medmenneskelighet liksom..*»

Autonomi

Det andre overordnede temaet som pekte seg ut i analysen var autonomi. Det handler om å ha kontroll, frihet, muligheten til å ta egne valg og bestemme selv.

Egenomsorg

Romfri helg

En deltaker beskriver behovet for en pustepause innimellom:» *jeg har jo også opplevd at jeg kan bli veldig sliten, at de er så intense og skal ha hjelp daglig.. og så kommer helga og jeg ser fram til å ha det rolig og så ringer dem på lørdag morgen.. og da har det hendt en gang at jeg sa fra at denne helga skal jeg ha romfri.. og det var godt å si.. og det respekterte de og så kom mandag og da var vi business igjen.*»

Finne en balanse

Det kan se ut som at aktiviteten og ambisjonsnivået var høyt tidligere. Etter hvert har deltakerne gjort seg noen erfaringer og «regulert» hjelpenivået. En deltaker som delte hjemmet sitt med flere sigøynere i en periode i starten, men nå har løst bosituasjonen på andre måter sier: *«Det var morsomt og eksotisk en stund, men det ble rett og slett for slitsomt.»*

En annen deltaker forklarer det slik: *«Jeg kan ikke være så aktiv som jeg har vært.. det kan jeg ikke fordi det har gått ut over min egen virksomhet..» så jeg kan ikke det og jeg må ta noen skritt tilbake».*

En deltaker med svært lang fartstid som frivillig har funnet seg en måte å håndtere fordommer på. Jeg tolker det som at h*n velger sine kriger, og det er ikke alle fronter det er hensiktsmessig å kjempe på, for eksempel på den ordinære jobben:

«Jeg snakker ikke så mye om det egentlig. Det er noe med.. jeg har lært noe gjennom alle disse åra.. det er best å si minst mulig. For det har ikke noen mening i hva folk mener overfor meg. Og de som vil være med, de kommer.»

Organisering

Litt gruppe, lite nettverk, bidragsytere.

Gjennom intervjuene fikk jeg altså forståelsen av at flere har dannet seg små grupper eller på en eller annen måte er knyttet til et slags uformelt nettverk. Det betyr at flere frivillige hjelpere kommer sammen og diskuterer mulige måter å angripe en problemstilling på, eller gå sammen om innsamling av penger, for eksempel. Å ha et nettverk rundt seg, forklares som noe som er jobbet fram over tid. Det kan dreie seg om faste givere av pengegaver eller andre ting som møbler, sengetøy, varme klær med mer. Jeg spurte en av deltakerne hva fordelene med å være i en slik gruppe er:

«Det er jo sterkere jo flere en er.. og en bruker jo hvert vårt nettverk, sånn som NN som kan ta det litt inn i politikken, og AA som har sine kontakter og.. hvert vårt nettverk.. så det er veldig viktig å være i en gruppe, absolutt. Jada, men akkurat sånn som jeg har jobba da, med å skaffe ting, formidle eller små oppdrag.. eller klær og utstyr, så trenger jeg lissom ikke så stort system, for der har jeg jobba opp et så stort nettverk sjøl. Bare

meg (ler) Så det dekker behova.. jeg har garasjen full, jeg får ikke inn bilen. (deltakeren ler)».

Det dreier seg ikke om store grupper. De kan bestå av fem, seks medlemmer. En slik gruppe gir mulighet for flere å komme sammen. Det er ingen forpliktelse om oppmøte og jeg fikk ikke forståelsen av at det var jevnlige møter med egen møteplan. Den ene gruppebeskrivelsen virket som den hadde et ad hoc-aktig preg. I en slik gruppe gis det anledning til å fordele oppgaver. På den måten blir ikke belastningen, i den grad det føles slik, så stor på den enkelte frivillige.

På spørsmål om hvordan en slik gruppe ble dannet:

Det var fordi jeg følte at jeg stod aleine litte grann og så fikk jeg høre om en annen som var interessert, så jeg ringte til henne og spurte om hun kunne hjelpe meg litt med en oppgave.. samle litt forskjellig utstyr til barn.. og det var hun veldig villig til. Jeg fikk navnet på et par andre som hadde vært med i ulike sammenhenger og hjulpet romfolket..så jeg skrev og fikk kontakt med dem også da.. Så vi ble en ganske uensartet gruppe.

Frihet

Deltakerne ble spurt om hvorfor de ikke melder seg inn i en organisasjon. Det viste seg at flere har erfaring med organisasjonsarbeid. Noen har personlige grunner for å arbeide som frivillig uorganisert og på egenhånd.

«Jeg har vært et organisasjonsmenneske. Fram til jeg var tjue år, og da var jeg fed up. Fordi jeg har på en måte, merker jeg, brent meg på sånt organisasjonsarbeid. Jeg blir så omstendelig og binder meg opp så».

De frivillige bestemmer selv når, for hvem og på hvilken måte de gir hjelp og bistand.

«Nei, egentlig så liker jeg liksom det å være litt uavhengig i forhold til at jeg har lyst til å ..veien blir litt til mens jeg går... for den ene uka kan jeg brenne for den ene tingen, og den neste uka kan jeg, via det, komme borti noe annet som jeg har lyst til å gjøre en liten innsats for da..»

Kommunikasjon og samhandling

En utfordring flere av deltakerne beskriver når de hjelper rom er den tette oppfølgingen som kreves. *«det å være arbeidsformidler det er å følge etter rett og slett..»* Språket kan av og til oppleves å være en barriere, men alle deltakerne mener de selv gjør seg godt forstått. Både kroppsspråk og Google translate er viktige hjelpemidler for å kunne kommunisere. Dessuten kjenner flere hverandre så godt etter hvert at de «lager» seg et fellesspråk: *«Dette her er NNtysk og da er det hverken dativ eller akkusativ eller noe som helst..(ler)Og så blander vi.. så dersom jeg husker det ungarske ordet så tar jeg det, ikke sant.. det funker veldig godt det..»*

En sier dette om å kommunisere: *«Først og fremst har jeg lært å være tydelig!»*

Derimot kan misforståelser oppstå når andre samhandler med rom, for eksempel når hjelperen har formidlet et arbeid. Derav den nødvendige og tette oppfølgingen fordi det kan få konsekvenser for utførelsen av jobben. En følelse av ansvar har vært tyngende, som denne deltakeren beskriver, men ikke i så stor grad lenger nå. *«.. men jeg føler ikke så mye ansvar nå. Før så hadde jeg mye uro i meg, for å liksom .. avverge de verste katastrofene og sånt noe da.. .. men det har jeg ikke lenger. Og da blir det på et nivå som jeg kan leve med. Det er nok viktig».*

Å være frivillig på flere arenaer

Flere deltakere er aktive i ulike media. En deltaker bruker Facebook helt bevisst for å belyse rom sin situasjon. Noen har også vært med i debattprogram på fjernsynet. De fleste deltakerne leser ikke kommentarfelt under digitale saker eller avisinnlegg som angår rom eller dem selv som person. De har likevel fått med seg fordommer mot rom, men sier at de ikke har merket mange direkte verbale angrep på seg selv, i kraft av å være frivillige hjelpere for tilreisende rom.

«Hva folk måtte skrive i aviser og i sånne diskusjoner på nett, det har jeg ingen peiling på og ikke er jeg interessert i heller».

Det kan se ut som om enkelte hjelpere foretrekker å operere i det stille. Denne frivillige hjelperen har også dannet seg et lite nettverk hvor hovedmålet deres er å samle inn penger til blant annet en skole for rom i Romania. Det er ikke ukjent hva h*n jobber med, og h*n forteller at av og til hender det at støttegruppa h*n er en del av, får inn et

beløp på femti tusen kroner helt anonymt. Det kan tyde på at det er flere som foretrekker å operere stille i kulissene. Likeså viste h*n meg et anonymt brev h*n hadde fått en tid i forveien for intervjuet. Det var et hvitt A4 ark og skrevet med store bokstaver: «ALLE INNVANDRERE UT AV NORGE»

Om myter og fordommer

Flere deltakere kommer altså inn på fordommer de møter hos andre: *«jeg vil ikke gå i de store diskusjoner med dem som ikke vil hjelpe rom. For de vet ikke så mye om det som regel, de leser på nettet de negative tinga om tyverier og at de selger klærne de får, og kaster den burgern de fikk i handa..»*

Det virker som om det er viktig for deltakerne å snakke om dette. De sier at de i liten grad har opplevd for eksempel stjeling selv, men avviser heller ikke at det kan forekomme. Det som er en felles oppfatning blant de frivillige er at det hadde ikke hatt noen betydning for det de gjør og for hvem.

«..det kan godt hende mye av det der stemmer, at de sidene finnes, men det hadde ikke betydd noe for meg, jeg hadde ikke sluttet å hjelpe dem likevel».

Diskusjonsdel

I denne delen vil jeg først drøfte resultatene fra analysen relatert til aktuell forskning og litteratur, og ikke minst forskningsspørsmålene. Deretter diskuteres begrensninger og kritikk av metode. Til sist oppsummeres funn, endelige poenger og tanker om videre forskning.

Problemstilling

Hvordan kan uorganisert, frivillig arbeid være helsefremmende for den som utfører det?

Forskningsspørsmål 1: Hvilken betydning har frivillig arbeid for hjelperen selv?

I ønske om å bli kjent med en type frivillighet, og få innblikk i den frivilliges verden, er motiver sentrale dører å forsøke å lukke opp. Samtalene med de frivillige og analysen tyder på at det er verdier som motiverer disse hjelperne, eller som Stukas et al. (2014) beskriver det: å uttrykke verdier gjennom humanitære handlinger. Verdier kan, som Mejlænder (1998) peker på, være personlige mål å strekke seg etter. Å gjøre en forskjell kan derfor være en verdi som kan gi en mening i livet. Deltakerne reflekterer rundt samvittighet, store kontraster som urettferdig fordeling av goder, og det å være rik kontra det å møte fattigdom. Det sier, slik jeg tolker det, noe om deltakernes verdier. Jeg skal redegjøre nærmere for dette i de neste kapitlene.

Antonovsky (2000) sier at små og store hendelser i livet er stressfaktorer, både ubehagelige og lykkelige begivenheter. Ytre stressfaktorer kan være andres fordommer og negative holdninger mot rom, for eksempel uttrykt via media eller på jobben. Indre stressfaktorer kan være skyldfølelse eller «ikke å dele mer» av sin velstand. Poenget til Antonovsky (2000) er at vi må håndtere det på et vis, uansett hvilken stressfaktor det er snakk om. Antonovsky kaller det for å være i en spenningstilstand som krever handling.

Nettopp handlingsdimensjonen er gjennomgående for de frivillige. De gjør en innsats. De frivillige bruker det de har; seg selv, husvære og nettverk. Selv om det er mange som kan trenge hjelp, har ikke de frivillige mulighet til å bistå alle som kommer hit til Norge. Det er deltakerne innforstått med og som den ene deltakeren sier: *.. kan bare gjøre en forskjell for noen..* Stressfaktorer, om de er positive eller negative, er det som

blir skapt av spenning, og stimuli blir mennesker utsatt for gjennom livet og hele tiden. Utfra et helsemessig ståsted hevder Antonovsky (2000) at mennesker kan ta i bruk mestringsressurser for å håndtere slike spenningstilstander.

Mange snakker om det å se lidelsen. Bruker man stressteorien til Antonovsky, kan de frivilliges innsats nettopp være et uttrykk for «å handle». Som igjen er en måte å håndtere stresset de opplever ved å se på de menneskelige lidelsene, eller diskrimineringen disse folkene blir utsatt for. Å «*få fattigdom så tett innpå seg*» og «*skulle delt mer*», som en deltaker uttrykker det, kan handle om dårlig samvittighet og føre til skyldfølelse. Skyldfølelse ses på som et motiv for å gjøre frivillig arbeid, også kalt beskyttelsesfunksjonen (Stukas et al., 2014). Det å virkeliggjøre de personlige verdiene gjennom humanitære handlinger, kan gi en tilfredsstillende mening. Mening er som kjent et helsefremmende element i teorien om opplevelse av sammenheng (OAS).

En person med svak OAS vil kunne ha færre erfaringer i sin personlige bagasje til å håndtere en utfordrende situasjon. En person med høy OAS vil derimot finne fram til ressurser i seg fordi han eller hun er engasjert i situasjonen og finner den meningsfull. Av den grunn vil da personen tåle det stresset, mestre situasjonen den står i, som eksempelvis kan være skyldfølelse, på måter som gjør det til en helsefremmende situasjon. For å kunne mobilisere mestringsressurser er man altså avhengig av at situasjonen er meningsfull, hevder Antonovsky (2000). Å gjøre gode gjerninger, hjelpe noen som trenger det, kan derfor bidra til en mening i livet. Nå er det ikke noe grunnlag for å si eller mene noe om deltakernes OASnivå i denne studien, siden det ikke ble spesifikt spurt om det. Relevansen er likevel det at når deltakerne reflekterer rundt det jeg har tolket som en skyldfølelse («*skulle ha delt mer*»), kan det tyde på at de har funnet en måte å mestre disse følelsene på. I motsatt fall ville det kunne bli svært belastende og utfordrende med denne type frivillighet i lengden.

Som tidligere forskning om livsfaser viser, er foreldre rollemodeller for barna sine, også når det gjelder frivillighet (Brown & Lichter, 2006). For to av deltakerne stemmer dette. Det var tidligere barndomsopplevelser med sigøynere, introdusert av foreldre eller nære andre, som vekket deres interesse. Med tanke på rom, som beskrives som en stigmatisert, marginalisert etnisk folkegruppe, var det tydelig at det de opplevde hadde satt sine spor. Utfra dette funnet, kan det se ut som at overføringen av verdier og

holdninger, for noen, fortsetter til neste generasjon, og igjen påvirker om man ønsker å gjøre en frivillig innsats senere i livet (Wilson, 2012). Utdanning har også en betydning for om man velger å gjøre et frivillig arbeid eller ikke (Wilson, 2012). Deltakerne i denne studien har mer enn videregående utdanning. Dette er altså funn som tilsvarer tidligere forskning på frivillighet. Livsfasene har også betydning for frivillig arbeid. Innsatsen de gjør har ingen betydning for deltakernes cv, tilgang til jobb, eller annet arbeid for øvrig, det som også blir kalt karrierefunksjonen (Stukas et al., 2014). At karrierefunksjon ikke er aktuell som begrunnelse for frivilligheten hos disse hjelperne, kan være på grunn av deltakernes alder og at de er i en livsfase hvor de er godt etablert.

Oppsummering forskningsspørsmål 1:

Verdier har betydning for frivillig innsats og blir virkeliggjort gjennom humanitære handlinger. Det å gjøre en forskjell kan ses på som en verdi og gjør den frivillige innsatsen mot tilreisende rom betydningsfullt. Meningsfullhet mobiliserer mestringsressurser. Gode gjerninger gir mening og derved en opplevelse av å mestre. Betydningsfulle handlinger, eller å være betydningsfull for andre som gir en mening kan dermed ses på som en helsefremmende ressurs.

Forskningsspørsmål 2: Hvordan håndterer hjelperen sin frivillige innsats?

Relasjoner

Noen deltakere etablerer et personlig og en nær, vennskapslignende relasjon til de rom som de hjelper. Andre virker som har et bevisst forhold til nettopp det motsatte; ikke å feste seg for mye. Dette er valg den enkelte frivillige tar for kanskje å mestre, regulere eller håndtere innsatsen sin. Relasjoner var en underordnet kategori som utkrystalliserte seg i analysen og er, slik jeg tolker det, et sprikende funn. Et annet funn som sammenfaller med dette var at ingen deltakere var i et samboerlignende forhold selv på intervju tidspunktet. Flere deltakere hadde lønnet deltidsarbeid ved siden av, noe som forteller meg at de dermed hadde både tid og anledning til å engasjere seg.

Med tanke på behov for tilknytning og å gjøre en forskjell i andre menneskers liv kan Maslows behovspyramide være en nyttig hjelp. Den sier at når vi stoler på at behovene på de laveste trinnene i pyramiden vil bli dekket så går våre grunnleggende behov over fra å være «mangelbehov» til å bli «vekstbehov» - det vil si at individet vender blikket ut over seg selv og mot andre i et ønske om å dekke andre menneskers behov og ikke

bare sine egne. Det er det Maslow kaller for «Selvaktualisering» - det er altså misforstått å tro at det kun handler om å aktualisere seg selv for sin egen skyld. Det handler om å ta i bruk eget potensiale – virkeliggjøre eget potensiale til det beste for seg selv og andre – og ved å gjøre det så kan vi argumentere for at det skjer noe som er godt for helse og velvære. Det kan likevel være verd å merke seg at i den livsfasen flere av deltakerne er i, kan det være vel så travelt, som i andre livsfaser. Det som gjør det interessant er at etter hvert som en blir eldre, blir en mer selektiv til hvilken innsats en gjør og hvilke relasjoner man ønsker å inngå (Celeste Dávila & Díaz-Morales, 2009).

Om å ha en forpliktende relasjon sa denne deltakeren: «*Vennskap legger du ikke på hylla*». En slik relasjon kan utfylle et sosialt behov og dermed gi velvære. Sosialt velvære er som kjent en dimensjon ved WHO (1948) sin helsedefinisjon, og som det her i oppgaven må forstås som en ressurs som kan bidra til helse. En forpliktende relasjon kan også være vanskelig å bryte. På den ene siden kan noen frivillige ha erfaringer som tyder på at det er vanskelig å nedjustere en relasjon og kanskje derfor har en bevisst holdning til nettopp ikke «*feste seg ved så mange*». På den andre siden, når sigøynene kommer, «*skjer det noe*», fordi de er fulle av «*liv og energi*». Derfor kan relasjonen mellom rom og hjelperen gi begge parter en form for gevinst, kanskje fylle et tomrom.

Et annet motiv som to deltakere oppgir for å hjelpe nettopp rom er at det oppstår en akutt situasjon. De har med andre ord vært nødt til å intervenere på et eller annet vis. Løgstrups og Levinas nærhetsetikk kan bidra til å belyse dette.

Tillit er det grunnleggende elementet i menneskemøter i følge Løgstrup (Vetlesen, 2007). Når deltakerne gjør sine aktiviteter for å bedre rom sin situasjon, kan det ses på som en slags naturgitt handling. De møter ikke rom med mistenksomhet, men de ser fattigdom og nød, og gjør en handling etter den gyldne regel; du skal gjøre det beste for andre som du vil at andre skal gjøre for deg. Fra et nærhetsetisk ståsted kan man altså ikke velge eller ignorere bort en slik situasjon. Et eksempel på dette er der hvor en hjelper åpnet hjemmet sitt for rom som fikk knust campingvognen sin. For, som Vetlesen (2007) hevder, er selve kjernen i etikk urettferdighet. Selv Hans Majestet Kongen var i sin nyttårstale i 2014 inspirert av Løgstrup: «*Ingen av oss kan komme et annet menneske nær uten å holde noe av dets liv i våre hender*»(YouTube, 2014).

Kongens nyttårstale og den første artikkelen i menneskerettighetserklæringen har dype kontraster til fordommer og myter som er tilstede i offentlig diskurs om rom og tiggere.

At regjeringen en drøy måned etter kongens nyttårstale kom med et forslag om å straffe frivillige som hjelper tilreisende rom, gjør kontrasten enda større. Forslaget ble som nevnt trukket tilbake. En risiko for fengselsstraff kan ikke ses på som en helsefremmende situasjon for en frivillig hjelper å være i. Bakgrunnen for høringsforslaget var å komme en antatt kriminalitet som følger tigging til livs. Kan det da være slik at frivillige, som har kjent rom i lang tid, blir ytterligere motivert for å gjøre en innsats for tilreisende rom? Da vil i så fall et slikt forslag berøre den helt grunnleggende etiske verdien som hjelperne i denne studien uttrykker; urettferdighet.

I kommentarfelt på internett kan rom gis dårlige karakteristikk. Det kan gi assosiasjoner til en annen tid, der nazister omtalte jøder for eksempel for «rotter». Slike betegnelser bidrar til å umenneskeliggjøre folk, hevder Johansen, 2014. De blir omtalt som om de ikke har verdi i egenskap av å være menneske. De frivillige kan ses på som en motsats til dette. Handlingene de utfører bidrar til å gi rom et ansikt ved å menneskeliggjøre dem. En menneskeliggjøring kan dermed ses på som en stille samfunnsprotest, en opposisjon til en negativ framstilling av mennesker som er i en sårbar situasjon. Dette kan dermed også styrke de frivilliges opplevelse av mening.

Deltakerne i denne studien virker styrt av verdier og opptatt av å redusere fordommer og myter rundt rom. Deltakerne sier også at dersom de skulle ha oppdaget og erfart stjeling eller lignende, *ville det ikke hatt noen betydning for det de gjør*. De beskriver ikke innsatsen sin som arbeid, men noe som er drevet av noe annet. En deltaker kaller det medmenneskelighet. Slik jeg tolker dette betyr altså at de frivilliges handlinger gir dem mening. Meningsdimensjonen i teorien om OAS er som nevnt tidligere betydningsfull for helsen.

Analysen viser at hjelperne ivaretar seg selv ved å sette grenser på ulike måter. Det betyr ikke nødvendigvis at de slutter å hjelpe. De frivillige kan av og til ha et behov for et pusterom eller avstand. Det er ikke vanskelig å sette seg inn i det utfordrende å ha andre mennesker nært innpå seg, dersom man er vant til å være alene. De deltakerne som har hjulpet rom over flere år, virker særlig bevisste på dette. Antonovsky (2000) hevder at stressbelastning, stadig akutt, eller kronisk, kan føre til negativ opplevelse av håndterbarhet. De deltakerne som evner å ta seg en time-out, kan kanskje ha funnet en måte å takle stressbelastning på, som gjør det håndterbart. Likevel, mener Antonovsky,

at for å opprettholde en sterk OAS må en viss grad av stresselementer finne sted. Hvis ikke kan det motsatte, som underbelastning, bidra til å svekke OAS (Antonovsky, 2000). For at spenning ikke skal bli til stress, trengs altså OAS.

Oppsummering forskningsspørsmål 2:

Noen frivillige har opprettet nære bånd til de rom som de hjelper. De frivillige regulerer innsatsen sin etter kapasitet og behov. På den måten mestrer de omfanget av innsatsen sin. Det kan ses på som en helsefremmende egenskap.

Et bilde som tegner seg er at deltakerne i starten av sitt arbeid gikk inn i hjelpesituasjoner med solid innsats og store ambisjoner. Etter hvert har noen erfart at det kunne bli en viss grad av slitasje og har innskrenket hjelperoppgavene. Det kan, slik jeg tolker det, ivareta deres behov for integritet og for ikke å føle seg invadert. Når deltakerne har funnet en måte å håndtere belastningen på, som i dette tilfellet er å sette grenser for seg selv, gir det en mestring av situasjonen. Mestring er et sentralt helsefremmende element hos Antonovsky (2000).

Forskningsspørsmål 3: Hvordan bevares lysten til frivillig innsats?

Frihet og nettverk

At det er flere deltakere i små uformelle nettverk kan for eksempel bidra til at belastningen ikke blir så stor, det blir flere som tar ansvar for å hjelpe. I slike grupper kan man ha muligheten til å holde kontakt med venner eller familie, som også arbeider frivillig. De uformelle gruppene som noen deltakere er en del av, kan altså også ha en sosial funksjon, som Stukas et al (2014) viser til. Kan friheten til selv å kunne velge når, hvor og hvor mye hjelperne skal gjøre, være med på å opprettholde lysten til å fortsette et frivillig arbeid? Dersom det siste er tilfelle, kan det gi en pekepinn på hvorfor de ikke tilhører en organisasjon. Det er flere deltakere som ikke vil føle seg «bundet» til en organisasjon, eller som denne deltakeren sier; fordi «veien blir til mens jeg går». Deltakeren drev med forskjellige frivillige aktiviteter ettersom hvor behovet virket størst. Videre er det ikke alle som ser på aktivitetene de gjør, som en frivillig innsats, eller arbeid. Aktivitetene er «ren medmenneskelighet».

Det er mange muligheter innenfor organisert foreningsvirksomhet til å gjøre en innsats for å hjelpe tilreisende rom. Hvilket syn deltakerne har på egen rolle kan være med på å forstå hvorfor de ikke organiserer seg i formell organisasjon. Flere definerer ikke seg

selv inn i en rolle som frivillig, men som en relasjon, et «vennskap», men også det at man ikke er et «organisasjonsmenneske». Deltakerne i denne studien er i den livsfasen hvor det utføres mest frivillig arbeid (Wilson, 2012). De følger dermed trenden som Wollebæk og Sivesind (2010) peker på, de er mer individorientert. De sitter på en erfaring fra medlemskap i organisasjoner, men velger å stå utenfor. På den annen side bryter de også med denne trenden ved at de gir mer av tiden sin direkte til de som trenger hjelpen deres. Det kan være slik at hjelpernes ikke-ønske om å delta i organisert arbeid, handler nettopp om at de velger å gi så mye av sin tid. Tid som man vanligvis hegner om som «privatlivets fred», altså at de på den måten tar hjelperrollen inn i den private sfære. Det er noe som bryter med den frivillige innsatsen i organisert arbeid, som nettopp tar hjelpen utenfor den private sfæren. Personlige strategier bryter med organisasjonenes kollektive beslutninger om hvordan hjelpen skal se ut. Det individuelt frivillige gir de vel en form for frihet til selv å designe hjelpen slik de mener er riktigst. Dette kan handle om bruken av egen tid, behovet for fleksibilitet, men også det å tolke og forstå de behovene rom måtte ha – dette er et område med fordommer og myter, det å tilhøre en organisasjon vil kanskje utfordre synet på rom og kan bli krevende med hensyn til fortolkning av problemstillinger. Ved å hjelpe på egen hånd – så går man bare i gang med arbeidet – pent og rolig uten eventuelle omveier slike diskusjoner måtte innebære. Dermed kan man slippe frustrasjon og bruke seg selv på en nyttig måte med en gang.

Innsatsen mobiliseres utfra erfaringer og mestringsressurser. Å oppleve begrensinger slik som beskrevet ovenfor, kan bidra til økt spenning og stress. På så måte vil kanskje deres hjelpebehov oppleves stressende innenfor rammene av en organisasjon fordi de frivillige ikke får spille på alle sine ressurser.

De er derfor på ingen måte passive. Det hjelperne ikke trenger å forholde seg eller føle seg bundet til er tid, sted og møtevirksomhet. De ser at gjerningene deres får en uttelling i det øyeblikket det utføres. Det er på en måte litt løsere og ledigere enn det de selv antyder og har erfaring med fra tidligere organisert, frivillig arbeid. Det kan dermed gi en frihetsfølelse og i videre forstand en ivaretagelse av egen autonomi. En selvkontroll av benyttet fritid og tid til frivillighet virker som et viktig poeng hos deltakerne

Som det er belyst ovenfor utvikler de frivillige personlige strategier for å håndtere den frivillige innsatsen. De regulerer arbeidet blant annet ved å sette grenser for hvor og når

og hva de skal gjøre. Det at det er sprikende svar betoner kanskje at deltakerne har fokus på ulike oppgaver og de har forskjellige motiver. For eksempel har en deltaker mest fokus på å skaffe rom tak over hodet, mens en annen er opptatt av arbeidsformidling og en tredje er interessert i å se på totalløsninger som gavner flere. To deltakere skildrer barndomsopplevelser som gjorde inntrykk. Andre har mer situasjonsbetingede opplevelser som en årsak eller motivasjon for å intervensere. Atter andre har utviklet et personlig forhold til rom som gjør at de føler seg forpliktet til å fortsette. Det kan være at disse frivillige som er blitt intervjuet er motivert for sitt arbeid fordi de har en frihet til å velge det som opptar dem mest. Som forskning viser, kan de frivillige ha mange ulike motiver, selv om de gjør det samme arbeidet (Celeste Dávila & Díaz-Morales, 2009)

Alle deltakerne i denne studien har egenskaper tilnærmet dem som ses hos ildsjeler (Vestby et al., 2014). En ildsjel har egenskaper som modighet, engasjement, tålmodighet, saksengasjement, evne til sosial samhandling.

Anerkjennelse er et insentiv som en kan få ved å tilhøre en organisasjon. Anerkjennelse står kanskje ikke på førsteplass for de uorganiserte som hjelper rom, sett i lys av den offentlige diskurs og regjeringsforslag om nasjonalt tiggerforbud med dens eventuelle konsekvenser for de frivillige hjelperne. Tvert i mot, kan de frivillige hjelperne måtte forsvare og forklare innsatsen sin. Det kan være en årsak til at enkelte ikke snakker så høyt om det. Som flere deltakere sier, de leser ikke så mye kommentarer på nett. De snakker heller kanskje ikke så mye om de frivillige aktivitetene på jobben. Det kan være en strategi, en måte og håndtere det på. Det kan også være en måte å takle andres skepsis på, som er et trekk ved rollen som ildsjel (Vestby et al., 2014). Som en deltaker har sagt, «*jeg snakker ikke så mye om det egentlig.. de som vil de kommer*». Denne deltakeren vet at dersom det er andre som også vil hjelpe, oppsøker de vedkommende selv. Det kan forstås som at h*n sitter inne med en erfaring, en måte å løse situasjonen på, som gjør det begripelig. Dermed kan det tyde på at denne frivillige har egenskaper i seg som tyder på en OAS-styrke. Det er en ressurs som bidrar til helse.

Mens noen velger å gå stille i dørene, velger andre å gjøre det motsatte. Begge deler er måter de anser å håndtere både skepsis, men også en praktisk måte å arbeide på som for eksempel å anskaffe ting som de skal gi bort til rom. Det mest sentrale for deltakerne i

denne studien er at de har funnet en balanse i hvor mye hjelp de kan gi, de bestemmer selv hvor ofte og på hvilken måte. At en situasjon kan kalles håndterbar er fordi det altså er en belastningsbalanse; ikke for mye og ikke for lite. For at det frivillige arbeidet skal være helsefremmende for personene som utfører det bør innsatsen kanskje reguleres ut fra egen livssituasjon. Eller som en deltaker sier: Finne et nivå som h*n kan leve med.

Oppsummering forskningsspørsmål 3:

Det er mulig at grensesetting kan være et element som styrker utholdenheten og lysten til at de frivillige fortsetter innsatsen sin. Noen har hjulpet rom i mange år, også før tiggerforbudet ble opphevet her i Norge, og har dermed en lang erfaring og mestringskompetanse.

Det at de frivillige ikke er bundet til en organisasjon kan bidra til en opplevelse av frihet og kontroll over egen innsats. I et slikt perspektiv blir nettopp det at de ikke er organiserte noe som kan være helsefremmende elementer for den frivillige.

Metodekritikk

I denne oppgaven har jeg valgt få teoretiske innfallsporner. Siden kommunikasjon og samhandling er en del av funnene, kunne det vært interessant å se på makt og avmaktbegrepene. Sosial kapital er også et interessant og svært relevant tema innenfor frivillighetsforskning. Dette har jeg valgt bort på grunn av oppgavens omfang, men jeg ser det kunne bidratt til andre og verdifulle diskusjoner for å belyse andre aspekter ved denne studiens tema. Jeg ser også at for eksempel motiver er et stort landskap som er utforsket, særlig for de frivillige som velger å stå utenfor en organisasjon. Med tanke på videre forskning vil også det å se frivillighet opp mot teori om Empowerment, være svært aktuelt.

I intervjuene er alle deltakerne opptatt av å fortelle om deres kunnskaper om rom. Jeg spør ikke om dette fordi jeg er opptatt av dem som hjelpere, ikke rom i så måte. Jeg lurer på om de ser på meg som et talerør for rom sin situasjon? Eller kanskje det ikke er så mange arenaer å snakke med andre om det de er engasjert i. En deltaker svarte nettopp det på spørsmål om hvordan hun opplevde intervjusituasjonen: «*Som regel*

sitter jeg med det i hodet, så det var godt å få det litt ut». Det kan også være at jeg, som er en uerfaren intervjuer, var for forsiktig med å styre samtalen.

En annen rekrutteringsmetode, for eksempel via sosiale medier ville kanskje ha fanget opp yngre deltakere. På den annen side er det midtveis i livet toppen av frivillig innsats skjer. De første to som ble intervjuet var også de eldste deltakerne. Disse deltakerne rekrutterte nye deltakere. Det er naturlig å tenke det bidro til at de visste om andre hjelpere på sin egen alder. I tillegg eksisterer det ikke noe register over frivillige som arbeider på egenhånd, slik som frivillighetsregisteret for organisasjoner. At det ikke er yngre deltakere med i denne studien har derimot bidratt til å hjelpe meg å avgrense artiklene når jeg søkt i databasene.

Å forske sammen med andre kan ha flere fordeler, særlig for den som er uerfaren. Flere innspill og diskusjoner kan bidra til at man kanskje i større grad må vurdere, reflektere og diskutere de ulike valgene, for å komme fram til de mest hensiktsmessige valgene og metodene. Det er en fordel å være flere forskere i utviklingen av koder og kategorier, hevder Nilssen, (2012). Innspill fra flere personer kan gi andre poenger, gitt at hver sitter inne med sin forforståelse og sine kunnskaper. Andre tilnærminger kunne dermed bidratt til å berike oppgaven.

Forskningsfunnene og dataene i denne oppgaven kan ikke ses på som representative for de uorganiserte, frivillige som gjør en innsats for tilreisende rom i Norge. Fem deltakere er for få til å kunne generalisere og det var heller ikke målet for denne kvalitative studien. Jeg har tilstrebet å stille oppfølgingsspørsmål i intervjusituasjonene for å sikre at dataene er pålitelige. Jeg har også, så langt det har latt seg gjøre, hentet inn originalartikler og materiale andre har referert til, for å sikre at det er relevant og pålitelig. Å sende det transkriberte materialet til godkjenning hos deltakerne ville kunne sikre en større pålitelighet, men det er ikke blitt gjort her.

Oppsummering

Denne oppgaven har tatt for seg motiver som uorganiserte, frivillige som hjelper tilreisende rom kan ha. Intervjuene og teori viser ulike typer belastning som de frivillige kan måtte stå i og håndtere.

Jeg hadde som utgangspunkt en nysgjerrighet rundt de frivillige som hjelper tilreisende rom. Ved hjelp av helsefremmende teori og litteratur, har jeg forsøkt å illustrere en

kompleks virkelighet, frivillige som hjelper tilreisende rom kan stå i, og hvilke helsefremmende momenter som kan prege slike situasjoner.

De frivillige er drevet av verdier som er å gjøre en forskjell for tilreisende rom. Slik jeg tolker det, har de frivillige i henhold til Antonovskys vokabular, en sterk OAS. Særegent for personer med en sterk OAS, er at de har utviklet en mestringskompetanse for å håndtere ulike stress eller stimuli. Analysen har vist at de frivillige i denne studien, mestrer å balansere stressfaktorer som negative holdninger og fordommer og et stort hjelpebehov. De frivillige blir en slags motvekt til holdninger og fordommer ved å gi rom et ansikt. Dette kan gi en mening i livet fordi de ikke forholder seg til det som et problem. Ergo en sterk OAS. De har opparbeidet seg personlige strategier for å håndtere belastning. Grunnlaget for en slik strategi, er erfaring med frivillighet, for noen også i organisasjoner.

Ved tilbakeblikk på definisjonen for helsefremmende arbeid ser man at det er deltakerne i denne studien definisjonen handler om. Frihet til å bestemme når hvor og hvilke frivillige handlinger, muligheten til å gjøre og balansere hjelpetiltak gir deltakerne kontroll, som styrker helsen. Alt dette har bunner i noen grunnleggende verdier. Jeg velger å vise til Hans Majestet Kongens nyttårstale igjen: «*Vi trenger ikke miste oss selv, vår sjel og våre goder selv om vi møter mennesker med varme og raushet, snarere tvert i mot*»(YouTube, 2014), sa Kongen. Dette utsagnet kan ses på en illustrasjon for hva deltakerne i denne studien står for.

Hjelperne virker oppriktige med sitt mål om å hjelpe. Bare måten, entusiasmen og varmen i beskrivelsene deres viser at dette er «samaritanere» (Engebrigtsen et al., 2014a), fullt og helt. Å benevne de frivillige som hjelper rom (og andre nødstilte) som samaritanere er derfor en fullgod beskrivelse, slik jeg ser det.

Litteratur

- Andersen, I. M. (2013). Klassisk og nyere frivillig arbeid - En komparativ case-studie av unge frivillige ved Røde Kors Bergen og Atlantis utveksling: The University of Bergen.
- Andresen, M. E. (2014). Arbeid. Retrieved 03.02.15, from Store norske leksikon <https://snl.no/arbeid>.
- Antonovsky, A. (2000). *Helsens mysterium: den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Antonovsky, A., & Lev, A. (2000). *Helbredets mysterium: at tåle stress og forblive rask*. København: Hans Reitzel Forlag.
- Bielenberg, T.-J. (2012). *Romá/sigøynere i går, i dag, i morgen: en bok om møter mellom mennesker*. Oslo: Marxist forlag.
- Bokmålsordboka.no. (Publication no. <http://www.nob-ordbok.uio.no/perl/ordbok.cgi?OPP=>). Retrieved 29.01.15, from Språkrådet
- Brown, J., & Lichter, D. (2006). Childhood disadvantage, adolescent development, and prosocial behavior in early adulthood. *Advances in Life Course research, 11*. doi: [http://ezproxy.hbv.no:2151/10.1016/S1040-2608\(06\)11006-0](http://ezproxy.hbv.no:2151/10.1016/S1040-2608(06)11006-0)
- Bunton, R., & Macdonald, G. (2002). *Health promotion: disciplines, diversity, and development*. London: Routledge.
- Busch, T. (2013). *Akademisk skriving for bachelor- og masterstudenter*. Bergen: Fagbokforlaget.
- CBS. (2013). DNA tests prove roma couple in Burgaria are parents of "Maria". Retrieved 25.10.13, 2013, from <http://www.cbsnews.com/news/dna-tests-prove-roma-couple-in-bulgaria-are-parents-of-maria/>
- Celeste Dávila, M., & Díaz-Morales, J. F. (2009). Age and motives for volunteering: Further evidence. *Europe's Journal of Psychology pp. 82-95, 2, 14*. doi: <http://dx.doi.org/10.5964/ejop.v5i2.268>
- Eide, E., & Simonsen, A. H. (2007). *Mistenkelige utlendinger: minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Engebrigtsen, A. (2012). *Tiggerbander og kriminelle bakmenn eller fattige EU-borgere?: myter og realiteter om utenlandske tiggere i Oslo* (Vol. nr. 2/2012). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Engebrigtsen, A., Fraenkel, J., & Pop, D. (2014a). *Gateliv: kartlegging av situasjonen til utenlandske personer som tigger* (Vol. nr. 7/14). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

- Engebrigtsen, A., Fraenkel, J., & Pop, D. (2014b). Kartlegging av situasjonen til utenlandske personer som tigger (Vol. 7/2014, pp. 126). Høgskolen i Oslo og Akershus: Senter for velferds- og arbeidslivsforskning.
- etikkom.no (Producer). (2015, 02.02.15). Forskningsetiske retningslinjer.
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Flanagan, C. A., & Levine, P. (2010). Civic Engagement and the Transition to Adulthood. *The Future of Children*, 20(1), 159-179.
- Foss, Ø. (2004). Omsorgens etikk og liknelsen om den barmhjertige samaritan. *Norsk Teologisk Tidsskrift*, 105 ER(03).
- Fossland, A. L., & Døhlie, H. K. (2013). *No quick fix: Roma in Romania a european challenge* (Vol. 2013/4). Oslo: Diakonhjemmet høgskole, Avdeling for forskning og utvikling, Diaforsk.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. doi: 10.1016/j.nedt.2003.10.001
- Green, J., & Tones, K. (2010). *Health promotion: planning and strategies*. Los Angeles: Sage.
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gundersen, D. (2009). Retrieved 02.02.15, from Store norske leksikon <https://snl.no/dehumanisere>
- Hammarberg, T. (2012a). Human rights of roma and travellers in Europe (pp. 251). Strasbourg: Council og Europe Publications.
- Hammarberg, T. (2012b). Human rights of roma and travellers in Europe. *Human rights of roma and travellers in Europe*.
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Johansen, J. O. (2010). *Romafolket (sigøyerne) - utstøtt og forfulgt*. Drøbak: Kultur og utenriks.
- Johansen, J. O. (2014). *Har vi intet lært av Aushchwitz*. Oslo: Kultur og Utenriks.
- Kaskie, B., Imhof, S., Cavanaugh, J., & Culp, K. (2008). Civic Engagement as a Retirement Role for Aging Americans. *Gerontologist*, 48(3), 368-377.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lorentzen, H., & Rogstad, J. (1994). *Hvorfor frivillig?: begrunnelser for frivillig sosialt arbeid* (Vol. 94:11). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Løgstrup, K. E. (1956). *Den etiske fordring*. Copenhagen: Gyldendal.
- Lønne, A. (2014). Salutogenese. Retrieved 03.02.15 <https://sml.snl.no/salutogenese>.

- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mejlænder, P. (1998). *Våre verdier: samtaler*. Oslo: Humanist forlaget.
- Minken, A. (2013). Store norske leksikon. Retrieved 03.02.15
https://snl.no/rom%2Fetnisk_gruppe.
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Regjeringen.no. (2015). Sender lovforslag om forbod mot organisert tiggning på høyring [Press release]. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/sender-lovforslag-om-forbod-mot-organisert-tiggning-pa-hoyring/id2362944/>
- Rosvoll, M., & Bielenberg, N. (2012). *Antisiganisme, stereotypier og diskriminering av rom* (Vol. nr. 14). [Oslo]: HL-senteret, Senter for studier av holocaust og livssynsminoriteter.
- St.meld.nr.39. (2006-2007). *Frivillighet for alle*. Oslo: Regjeringen.no Retrieved from <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/Stmeld-nr-39-2007-/id477331/?docId=STM200620070039000DDDEPIS&ch=1&q>.
- Stukas, A. A., Hoyer, R., Nicholson, M., Brown, K. M., & Aisbett, L. (2014). Motivations to Volunteer and Their Associations With Volunteers' Well-Being. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. doi: 10.1177/0899764014561122
- Syse, H. (2005). *Veier til et godt liv: filosofiske tanker om hverdagslivets etikk*. Oslo: Aschehoug.
- Vestby, G. M., Gundersen, F., & Skogheim, R. (2014). Ildsjeler og lokalt utviklingsarbeid: gløden, rollen og rammevilkårene NIBR-rapport (Oslo : 2002- : online) (Vol. 2014:2). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Vetlesen, A. J. (2007). *Hva er etikk* (Vol. 17). Oslo: Universitetsforlaget.
- Vinje, H. F. (2007). *Thriving despite adversity: Job engagement and self-care among community nurses*. (PhD), University of Bergen.
- WHO. (1986). The Ottawa Charter for Health Promotion. Retrieved 11.02.15, 2015, from <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>
- WHO. (2005). The Bangkok Charter for health promotion in a globalized world. *Health Promotion Journal of Australia*, 16(3), 168-171.
- Widerberg, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt: en alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforl.
- Widerberg, K., Hansen, M. N., & Album, D. (2010). *Metodene våre: eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wilson, J. (2012). Volunteerism Research: A Review Essay. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41(2), 176-212. doi: 10.1177/0899764011434558
- Wollebæk, D., & Sivesind, K. H. (2010). *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

www.frivillighetnorge.no. Hva er frivillighet? Retrieved 07.02.15, from http://www.frivillighetnorge.no/no/om_oss/fakta_om_frivillighet/grunnleggende_fakta/Hva+er+frivillighet%3F.b7C_wlrI4x.ips

YouTube. (2014). Kongens nyttårstale. Retrieved 10.02.15, 2015, from <https://www.youtube.com/watch?v=I1HHVkcTic>

Vedlegg 1.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Haukelivveien 29
B 5017 Bergen
Norway
Tel: +47 55 58 23 17
Fax: +47 55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Orgnr: 985 121 884

Hege Forbech Vinje
Institutt for helsefremmende arbeid Høgskolen i Buskerud og Vestfold
Postboks 2243
3103 TØNSBERG

Vår dato: 27.08.2014

Vår ref: 39522 / 3 / SSA

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 21.08.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

<i>39522</i>	<i>Helsefremmende arbeid</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Buskerud og Vestfold, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Hege Forbech Vinje</i>
<i>Student</i>	<i>Anette Ulvi</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.02.2015, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Sondre S. Arnesen

Kontaktperson: Sondre S. Arnesen tlf: 55 58 33 48

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Anette Ulvi anette.ulvi@porsgrunn.kommune.no

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Avdelingskontorer / Avdelingskontorer

*OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47 22 85 52 11. nsd@iuh.no
TRONDHEIM: NSD, Høgskolen i Trondheim, 7011 Trondheim. Tel: +47 73 51 15 02. kjenn@svs.uib.no
TROMSØ: NSD, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47 77 64 43 35. nsd@uio.no*

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 39522

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Buskerud og Vestfold sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc/mobile enheter, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 15.02.2015. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlende opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette lydopptak

Vedlegg 2.

Meningsbærende enhet	Tekstreduksjon	Kode	Fortolket innhold	Kategori	Tema
<p>Nei, jeg har ikke samvittighet til å kutte dem ut jeg nå..</p> <p>Han sa jo det en gang han NN.. at det er jeg som har ansvaret for ditten og datten liksom.. ja, ja.. sa jeg jeg har jo litt.. men det måtte jeg ikke ha.. men jeg kjenner dem for godt nå.. men jeg føler ikke så mye ansvar nå. Før så hadde jeg mye uro i meg, for å liksom .. avverge de verste katastrofene og sånt noe da..</p> <p><i>Litt sånn brannslukning?</i></p> <p>Ja, litt sånn.. i forkant.. men det har jeg ikke lenger. Og da blir det på et nivå som jeg kan leve med. Det er nok viktig.</p>	<p>H*n har ikke samvittighet til å avslutte relasjonen til rom.</p> <p>H*n kjenner dem godt.</p> <p>Føler ikke lenger ansvaret så tungt lenger.</p> <p>Opplevde uro.</p> <p>Ville avverge de verste katastrofene i forkant.</p> <p>Funnet et nivå som h*n kan leve med.</p>	<p>En vedvarende relasjon</p> <p>Pålagt ansvar.</p> <p>Ønske om å ville vel.</p> <p>Finne en Balanse</p>	<p>Knytter relasjonelle bånd. Sosialt</p> <p>Det er etablert tette bånd.</p> <p>Redd de skulle mislykkes med arbeidsoppgaver.</p> <p>Håndtering</p>	<p>Verdier</p> <p>Erfaringer</p> <p>Følelser og ansvar</p> <p>Mestring</p>	<p>M E N I N G</p> <p>I L I V E T</p> <p>«</p> <p>Egenomsorg</p>

Vedlegg 3

Temaguide

Demografi

- Kjønn + alder
- Har du annet (lønnet eller ulønnet) arbeid ved siden av?
- Hvilken utdanning har du, evt. hvor lang?
- Følger du med i media, aktuelle samfunnsdebatter, artikler, blogger? spes mot rom, andre temaer/andre fagområder?

Motiv for å drive frivillig arbeid

- Kan du fortelle om første gangen du kom i kontakt med rom?
- Hva er bakgrunnen for at du vil hjelpe akkurat denne gruppen mennesker?
- Hva har du gjort? Hvor lenge?

-opp søker du dem/

- -opp søker de deg? Hvor ofte? Hvor hen?

Erfaring

-vært engasjert i frivillig arbeid tidligere? Hvis ja, hva slags arbeid? Organisert/ikkeorganisert?

- Hva betyr det spesielt for deg å hjelpe rom?
- Hvilke opplevelser har gjort (sterkt) inntrykk på deg, positivt eller negativt?
- Hva inspirerer deg til å ville fortsette å bedre tilreisende rom sin situasjon? Evt. hvorfor sluttet du?

Samhandling

- Kan du beskrive det første møtet eller situasjonen du hadde med rom? Hva skjer i et typisk møte med dem?
- Håndtering av språkbarriere? Hvordan påvirker evt. språkbarriere utførelsen av arbeidet ditt?
- Samarbeid med andre ikke-organiserte frivillige? Hvordan fant dere hverandre? Evt. hvordan og på hvilke måter samarbeider dere?
- Fordeler/ulempes ved å arbeide på egenhånd?

Engasjement

- Hva tror du andre tenker om ditt engasjement- hvilke tilbakemeldinger får du på det du gjør? Fra rom? Hvor lenge tror du at du vil fortsette og på hvilken måte?
- I hvilken grad tenker du andre instanser bidrar for å tilrettelegge for eller hjelpe tilreisende rom? Hvilken betydning har det for deg?
- Hva betyr ditt frivillige arbeid for deg?
- Hva driver deg til å fortsette? Evt. Hva gjorde at du sluttet?
- Hva opplever du at du får igjen for din innsats overfor rom?
- Har innsatsen din påvirket deg i noen grad?

- Kunnskap om rom? Har din kontakt med rom endret holdninger? Utvidet kunnskap? Blitt mer bevisst?
- Er du aktivt med på å prege samfunnsdebatten? Bidrar du med dine holdninger, formidler kunnskap på nett, leserinnlegg, brev til politikere osv? Søker du bevisst media, ønsker du å nå ut med et budskap, økt oppmerksomhet rundt rombefolkningens situasjon?

Avslutningsvis

- Hvordan opplevde du denne intervju situasjonen?
- Er det andre momenter du vil legge til eller utdype som ikke er kommet godt nok frem?

Vedlegg 4

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”En kvalitativ studie om frivillig arbeid rettet mot tilreisende rom i Norge”

Bakgrunn og formål

Studiens formål er å undersøke hva som gjør at du som frivillig ønsker å hjelpe eller bedre situasjonen for rom, og hvilke erfaringer, refleksjoner og forståelse du har rundt arbeidet du gjør eller har gjort. Det vil legges spesiell vekt på dine motiver for å drive frivillig arbeid, og hvordan ditt engasjement bevares. Grunnen til at du får denne forespørselen er at du har gjort kjent at du arbeider for dette formålet som beskrevet innledningsvis. Dette prosjektet er tilknyttet masterstudiet for helsefremmende arbeid ved Høgskolen i Buskerud og Vestfold.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelsen innebærer et intervju som varer ca. 1,5 time på et sted hvor vi kan snakke uforstyrret sammen. Spørsmålene vil omhandle hvordan du som frivillig opplever ditt arbeid rettet mot minoritetsgruppen rom. Dersom du vil delta vil du få utdelt temaguiden på forhånd. Det vil bli benyttet lydopptak og det vil tas notater underveis for å registrere dataene.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Informasjonen jeg får av deg vil bli anonymisert og det endelige materialet blir presentert på en måte hvor du ikke vil kunne bli gjenkjent.

Informasjon om hvem som er knyttet til et bestemt intervju vil det kun være jeg som har. Det vil stå på en liste som oppbevares adskilt fra intervjumaterialet og som jeg alene har tilgang til.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.02.15. Etter dette vil notater og lydopptak bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert umiddelbart.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Anette Ulvi (student) på telefon 915 77 025 eller mail anette@wizznett.com

Du kan også kontakte min veileder Hege F. Vinje på telefon 33 03 12 64 eller mail hege.f.vinje@hbv.no

Studien er godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg samtykker til å delta i intervju